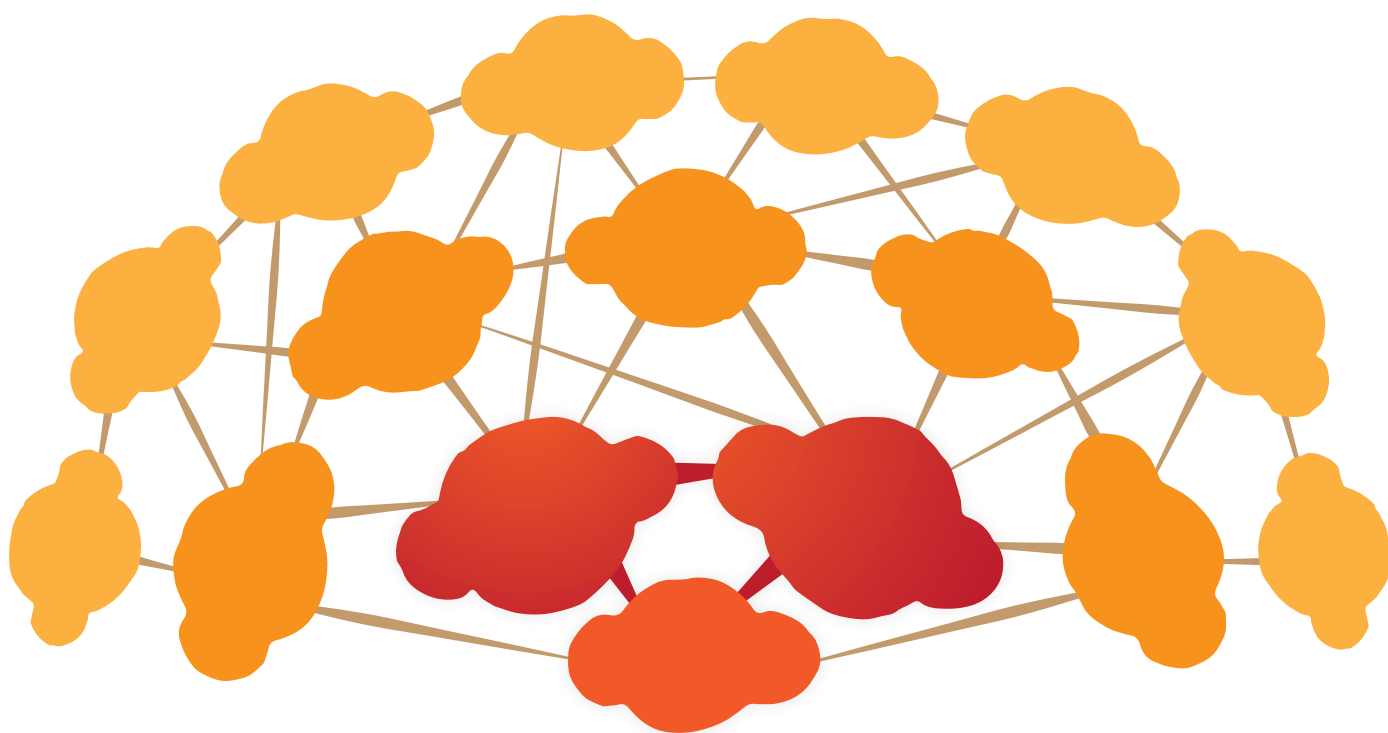

“Het is wel mijn moeder...”

over loyaliteit bij uithuisgeplaatste jongeren met LVB

Master Contextuele Benadering Cohort 18-20
Uitstroomprofiel Hulpverlening

Student: M. Eikelenboom
Docent: dr. D. vd Koot

juni 2020

Songtekst John Mayer - In The Blood

*How much of my mother has my mother left in me?
How much of my love will be insane to some degree?
And what about this feeling that I'm never good enough?
Will it wash out in the water, or is it always in the blood?*

*How much of my father am I destined to become?
Will I dim the lights inside me just to satisfy someone?
Will I let this woman kill me, or do away with jealous love?
Will it wash out in the water, or is it always in the blood?*

*I can feel love the I want, I can feel the love I need
But it's never gonna come the way I am
Could I change it if I wanted, can I rise above the flood?
Will it wash out in the water, or is it always in the blood?*

*How much like my brothers, do my brothers wanna be?
Does a broken home become another broken family?
Or will we be there for each other, like nobody ever could?
Will it wash out in the water, or is it always in the blood?*

*I can feel love the I want, I can feel the love I need
But it's never gonna come the way I am
Could I change it if I wanted, could I rise above the flood?
Will it wash out in the water, or is it always in the blood?*

“In the Blood” (Mayer, 2017)

Summary

The key question in this research is: what loyalty expressions do young people make when evaluating cooperation between parents and group leaders and how can justice be done to loyalty in family oriented cooperation. Objective is: it describes the role of loyalty in the collaboration between group leaders and parents of youth with mild mental disabilities who have been placed in residential care and gives guidance on how to take this into account.

With out-of-home placement, young people may come into conflict between the primary loyalty to parents and the acquired loyalty to group leaders. Since this is a theme in which experience is central, qualitative research has been opted. A literature study shows that family-oriented residential care leads to better outcomes. Interviews with seven adolescents show that they experience that contact with their parents improved during the out-of-home placement. However, the out-of-home placement itself is a very sweeping experience. Young people mainly explain the cause to themselves. Loyalty to parents is reflected in the evasive answers, conflicting messages and defending of their parents. It is important for adolescents that there is a good and respectful contact between the group leaders and the parents. The focus group interview with five group leaders shows that they do recognize loyalty; however, they lack tools for dealing with this and find it difficult to endure the grief of the young. Three experts indicate that being able to properly design the cooperation with the parents is under pressure because the preconditions are lacking. Group leadership should be equipped with time, peer supervision and knowledge about loyalty.

Key words: loyalty, residential care, young people with mild mental disabilities, family-oriented work, group leadership.

Samenvatting

Als vraagstelling in dit onderzoek staat centraal: Welke loyaliteitsuitingen doen jongeren in de evaluatie van de samenwerking tussen ouders en groepsleiding en hoe kan recht gedaan worden aan loyaliteit in gezinsgericht samenwerken? Doelstelling is: er staat beschreven welke rol loyaliteit speelt in de samenwerking tussen groepsleiding en ouders bij uithuisgeplaatste jongeren met LVB en er worden handreikingen gedaan hoe hier rekening mee kan worden gehouden.

Bij uithuisplaatsing kan een jongere in conflict komen tussen de primaire loyaliteit naar ouders en de verworven loyaliteit naar groepsleiding. Aangezien dit een thema betreft waarin beleving centraal staat is gekozen voor kwalitatief onderzoek. Uit literatuurstudie blijkt dat gezinsgericht residentiële zorg leidt tot betere uitkomsten. Uit interviews met zeven jongeren met LVB blijkt dat zij ervaren dat het contact met hun ouders verbeterde gedurende de uithuisplaatsing. De uithuisplaatsing zelf is echter een heel ingrijpende ervaring. Jongeren leggen de oorzaak vooral bij zichzelf. Loyaliteit naar ouders spreekt uit de ontwijkende antwoorden, tegenstrijdige boodschappen en het verdedigen van ouders. Voor de jongeren is het belangrijk dat er een goed en respectvol contact is tussen de groepsleiding en ouders. Uit het focusgroepinterview met vijf groepsleiders blijkt dat zij loyaliteit wel herkennen; ze missen echter handvatten hoe hier mee om te gaan en vinden het lastig het verdriet van de jongere te verdragen. Drie experts geven aan dat het goed kunnen vormgeven van de samenwerking met ouders onder druk staat omdat de randvoorwaarden ontbreken. Groepsleiding dient toegerust te worden in tijd, intervisie en kennis over loyaliteit.

Kernwoorden: loyaliteit, uithuisplaatsing, jongeren met LVB, gezinsgericht werken, groepsleiding.

Inhoudsopgave

Summary	2
Samenvatting	3
Voorwoord.....	7
1. INLEIDING	8
1.1 Aanleiding en relevantie	8
1.2. Probleemstelling.....	9
1.3. Vraagstelling	9
1.4. Deelvragen	10
1.5. Doelstelling.....	10
1.6. Persoonlijke professionalisering.....	10
2 ONDERZOEKSMETHODE	11
2.1 Inleiding onderzoeksmethode.....	11
2.2 Zoektermen	11
2.3 Onderzoeksmethode per deelvraag	11
2.4 Verantwoording onderzoeksmethode	12
2.5 Validiteit en betrouwbaarheid	12
2.5.1 Betrouwbaarheid.....	12
2.5.2 Validiteit.....	12
2.6 Respondenten	13
2.7 Verloop onderzoek.....	15
2.8 Data-analyse.....	15
3 SAMENWERKING TUSSEN GROEPSLEIDING EN OUDERS VAN UITHUISGEPLAATSTE JONGEREN MET LVB.....	16
3.1 Inleiding.....	16
3.2 Wat verstaan we onder een licht verstandelijke beperking	16
3.3 Wat is de problematiek van deze jongeren en hun gezinnen van herkomst.....	16
3.4 Uithuisplaatsing.....	17
3.5 Behandeling binnen 24-uurs zorg.....	18
3.6 Samenwerking met ouders.....	18
3.7 Meerwaarde van gezinsgericht werken binnen de residentiële behandeling.....	19
3.8 Conclusie	19
4. WAT IS LOYALITEIT?	21
4.1 Inleiding.....	21
4.2 Systeemtheorie versus contextuele benadering.....	21

4.3 Loyaliteit.....	22
4.4 Loyaliteit bij uithuisplaatsing.....	23
4.5 Conclusie.....	24
5 RESULTATEN.....	25
5.1 Inleiding.....	25
5.2 Kwaliteit contact jongeren en ouders	25
5.2.1 Contact met ouders voor de uithuisplaatsing	25
5.2.2 Contact tijdens de uithuisplaatsing.....	25
5.2.3 Verschil problemen voor en na uithuisplaatsing	26
5.2.4 Ouders op de groep.....	26
5.3 Hoe ervaren jongeren de uithuisplaatsing?	26
5.3.1 Onzekerheid en angst van jongeren.....	26
5.3.2 Eenzaamheid en gemis.....	27
5.3.3 Start op de groep.....	27
5.4 Verontschuldigen en ontzien van ouders door jongeren.....	27
5.4.1 Ontwijkende reacties	27
5.4.2 Oorzaak bij zichzelf leggen.....	28
5.4.3 Ambivalente uitspraken	28
5.4.4 Verdedigen van ouders	29
5.4.5 Zorgen voor ouders.....	29
5.5 Kwaliteit contact groepsleiding ouders	29
5.5.1 Frequentie en inhoud contact	30
5.5.2 Afstemming over opvoeding.....	30
5.5.3 Respectvol spreken	30
5.6 Invulling samenwerking	30
5.6.1 Hulp voor ouders	31
5.6.2 Terugkoppeling oudergesprekken aan jongeren.....	31
5.6.3 Formele gesprekken.....	31
5.6.4 Gezamenlijke doelen	31
5.7 Resultaten focusgroep.....	31
5.8 Herkennen van loyaliteit.....	32
5.8.1 Indirecte en gespleten loyaliteit.....	32
5.8.2 Emoties van jongeren.....	32
5.8.3 Interventies.....	33
5.8.4 Herkennen patronen.....	33

5.9 Rechtdoen aan loyaliteit	33
5.9.1 Erkennen van de last van jongeren	33
5.9.2 Je plek kennen als groepsleiding, valkuilen herkennen	33
5.9.3 Vertalen tussen ouders en jongeren	34
5.9.4 Verdragen verdriet jongeren	34
5.9.5 Hulp bieden aan ouders en terugkoppelen aan jongeren	34
5.10 Resultaten experts.....	34
5.10.1 kennis hebben over loyaliteit bij jongeren door hulpverleners	35
5.10.2 Verbinding groepsleiding met ouders.....	35
5.10.3 Onderzoek naar wat werkt in de samenwerking tussen ouders en groepsleiding ..	35
5.10.4 Toerusten groepsleiding.....	35
5.10.5 Systeemgericht kijken.....	36
5.11 Conclusie	36
6. Conclusie en discussie.....	37
6.1 Inleiding.....	37
6.2 Conclusie	37
6.3 Discussie.....	39
6.3.1 Beperkingen van de studie	39
6.3.2 Externe validiteit	39
6.3.3 Verklaringen uitkomsten.....	39
6.3.4 Aanbevelingen voor de praktijk	40
6.3.5 Aanbevelingen vervolgonderzoek	41
LITERATUUR	42
Songtekst	46
Bijlage 1 Interviewleidraad jongeren	47
Bijlage 2. Interview leidraad Focusgroep.....	49
Bijlage 3. Interview leidraad experts	50
Bijlage 4 Labelschema interviews jongeren	52
Labelschema interviews jongeren inclusief codering.....	52
Labelschema focusgroep	55
Labelschema experts	56
Bijlage 5 Gekozen afbeeldingen die de samenwerking tussen ouders en groepsleiding symboliseren	58
Foto's van de hoe jongeren met poppetjes de samenwerking weergeven	59

Voorwoord

Door de transitie in de jeugdzorg en de Nieuwe Jeugdwet waarin het accent ligt op zo lang mogelijk thuis wonen, heeft uithuisplaatsing een negatieve klank gekregen. En toch is dit in een aantal situaties onvermijdelijk. Elke keer als ik bij een uithuisplaatsing op huisbezoek ga en het levensverhaal te horen krijg van ouders en jongeren, word ik daardoor geraakt. Vaak spelen de problemen al generaties lang en wat is het pijnlijk voor ouders om te zien dat ook zij soms weer de rekening doorgeven. Het geven van de jongeren wordt vaak niet meer gezien. En ondanks het pijnlijke proces van een uithuisplaatsing blijft die loyaliteit van de jongere naar zijn ouders. Ook heb ik in de loop der jaren veel groepsleiders zien investeren en worstelen. Hoe lastig is het soms voor hen om het leed van de jongeren te zien en te verdragen en toch open te blijven staan voor de ouders. Er is nog veel te winnen als het gaat om echt gezinsgericht werken in de residentiele zorg. Dat kunnen we alleen met elkaar. Niet door puur te focussen op het kind, maar juist door samen op te lopen met de ouders.

Dat heb ik ook zelf weer ervaren in het proces van dit onderzoek: alleen loop je harder, maar samen kom je verder. Zonder de openheid van de zeven jongeren die ik heb mogen interviewen had ik deze waardevolle informatie niet op kunnen halen; de titel van dit onderzoek is een citaat van een van deze jongeren. De groepsleiders waren ondanks de werkdruk door de Covid-19 uitbraak toch bereid een kijkje in de keuken te geven. De experts wilden hun ervaringen en kennis delen. Daniëlle van de Koot, mijn onderzoeksbegeleider, was vanaf het begin enthousiast over het onderwerp en gaf opbouwende feedback. De collegae Michal, Kirsten en Marlies die meelazen en mij van tips voorzagen, evenals mijn studiegenoten. Edward en Kees dachten mee in de Engelse vertaling van de samenvatting. Abel Breunissen maakte de prachtige omslag. Vriendinnen die meeleefden en mij af en toe ontvoerden voor de broodnodige ontspanning. Mijn dochters wiens computerkennis goed van pas kwam en die mij de mooie songtekst aanleverden. Mijn dank gaat naar jullie uit. En bovenal naar mijn ouders, broers en dochters die mij aan den lijve (hebben) laten ervaren dat we door loyaliteit verbonden zijn.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding en relevantie

Er zijn in Nederland naar schatting ruim 1 miljoen mensen met een IQ tussen de 50 en 85 met bijkomende problemen. Met spreekt bij deze IQ cijfers van een Lichte Verstandelijke Beperking (afgekort LVB). Volgens een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) uit 2011 hebben 37.460 jongeren tussen de 12 en 23 jaar met een verstandelijke beperking een beschikking voor residentiële zorg, bij 14.000 jongeren bevat deze een behandelcomponent. Vaak is er sprake van meervoudige complexe problematiek, zoals ernstige gedragsproblemen, verslaving en schooluitval (Diepenhorst & Hollander, 2011). Door deze stapeling van problematiek, comorbiditeit genoemd, hebben LVB-jongeren intensievere zorg nodig dan jongeren met gedragsproblemen zonder LVB (Dekker & Koot, 2003).

Daarnaast is er vaak sprake van een ongunstige gezinssituatie (Dekker et al., 2003). 30%- 50% van de ouders heeft zelf ook verminderde cognitieve vermogens. Hierdoor is de draagkracht in het gezin beperkt (Spierenburg & Hagen, 2008). Ouders van een kind met een verstandelijke beperking ervaren meer stress in de opvoeding en hebben meer behoefte aan ondersteuning vergeleken met ouders met een kind met een gemiddelde intelligentie (Schuiringa, 2014). Ze hebben vaak onvoldoende kennis over LVB, kunnen het afwijkende gedrag van hun kind niet altijd zien als gevolg van een beperking en voelen zich falen als opvoeder (Baker, Blacher, Kopp & Kraemer, 1997). Ouders van kinderen met LVB en gedragsproblemen voelen zich minder competent (Schuiringa, Van Nieuwenhuizen, Orobio de Castro & Matthys, 2015).

Een combinatie van de hierboven genoemde kind- en gezinsproblemen maakt soms dat jongeren niet meer thuis kunnen blijven wonen (Teeuwen, 2012). Residentiële opname kan dan noodzakelijk zijn (Van der Helm, 2012). Een veilige, vertrouwde omgeving en werkrelatie met de hulpverlener zijn voor jongeren met LVB een voorwaarde om te kunnen leren (Van Yperen, 2010). Dit kan jongeren echter ook in een loyaliteitsconflict plaatsen: een eventuele gedragsverandering betekent immers een disloyaliteit naar de ouders (Olthof, 1989). Loyaliteit aan de ouders is van existentiële aard; een kind heeft het leven gekregen van zijn ouders. Elke latere loyaliteit, bijvoorbeeld die aan hulpverleners, komt volgens Nagy onvermijdelijk in conflict met de primaire kinderlijke loyaliteit (Boszormenyi-Nagy, 2000; Ducommun-Nagy, 2008). Bij uithuisplaatsing kan het zijn dat groepsleiders gaan fungeren als plaatsvervangende ouders. Het kind komt in een deloyale positie terecht als het de groepsleiders als betere ouders accepteert. Kinderen zoeken dan manieren om loyaal te blijven aan hun ouders door vast te houden aan gewoontes van thuis, gehoor te geven aan signalen van ouders of groepsleiders tot zondebok te maken (Onderwaater, 2018). Ausloos (1980) meent dat een succesvolle behandeling niet mogelijk is als een instituut een verbond aangaat met alleen het gezin of alleen de jongere. Om zich los te kunnen maken en zich te

differentiëren van thuis is het voor de jongeren belangrijk de toestemming en de medewerking van de familie te krijgen.

Dit wordt bevestigd door zowel Nederlands als internationaal onderzoek waarin betere resultaten worden geboekt als er intensief met ouders wordt samengewerkt (Harder, 2006; Gorske, Srebalus & Walls, 2003). Israëlish onderzoek waarbij vanuit de leefgroep diverse activiteiten met ouders werden opgezet, toonde een afname van loyaliteitsconflicten bij de kinderen aan (Grupper & Mero-Jaffe, 2008). Tegelijk weten we echter dat het gezins- en contextgericht werken in de residentiële sector nog dikwijls een gering accent heeft (Geurts, Knorth & Noom, 2004). Van der Helm (2018) spreekt van een gemis aan focus op intergenerationele problematiek binnen de jeugdzorg.

Ook binnen leefgroepen van 's Heeren Loo, een landelijke zorgorganisatie voor mensen met een verstandelijke beperking waar onder andere jongeren met LVB in de leeftijd van 14-18 behandeling krijgen, is de behandeling vaak nog sterk kindgericht. Een aantal jongeren lijkt niet te kunnen profiteren van de aangeboden hulp. Ze lijken de 'toestemming' van hun ouders te missen om te mogen groeien en blijven loyaal aan hun gezin van herkomst. Een korte casus ter illustratie:

S. (18) is een half jaar geleden gaan wonen in een behandelgroep van 's Heeren Loo om te gaan werken aan haar zelfstandigheid. Er waren te veel conflicten thuis, waardoor voor deze stap is gekozen. Doel is doorgroeien naar begeleid wonen. Ze geeft aan weer te willen studeren en groepsleiding stimuleert haar in deze beslissing. Haar moeder keurt dit echter af: "Waarom zou je weer naar school gaan, niemand gaat bij ons verder leren, ga maar gewoon werken". S spijbelt vervolgens van school en doet niets om een stage te vinden. Groepsleiding raakt gefrustreerd, hebben ze hiervoor zo veel energie gestoken in het regelen van die opleiding.

Zoals blijkt uit hierboven genoemde onderzoeken wordt de kans tot gedragsverandering bij jongeren vergroot wanneer groepsleiding intensief samenwerkt met ouders en gedrag van de jongeren kan plaatsen in de context van zijn gezin van herkomst.

1.2. Probleemstelling

Jongeren met LVB lijken onvoldoende te kunnen profiteren van residentiële behandeling; ze lijken de toestemming van hun ouders te missen om te mogen groeien. Het weinig betrekken van de (ouderlijke) context bij de behandeling en onvoldoende kennis hebben over loyaliteit lijken hierbij ongunstige factoren te zijn.

1.3. Vraagstelling

Welke loyaliteitsuitspraken doen jongeren in de evaluatie van de samenwerking tussen ouders en groepsleiding en hoe kan recht gedaan worden aan loyaliteit binnen residentiële behandeling?

1.4. Deelvragen

1. Wat is er bekend over de samenwerking tussen groepsleiding en ouders bij uithuisgeplaatste jongeren met LVB?
2. Wat is loyaliteit en hoe wordt dit vanuit de contextuele benadering omschreven?
3. Hoe ervaren uithuisgeplaatste jongeren met LVB de samenwerking tussen groepsleiding en ouders, wat gebeurt er in het contact tussen jongeren en ouders gedurende de uithuisplaatsing en welke loyaliteitsuitingen zien we van jongeren?
4. Welke kennis heeft groepsleiding over loyaliteit bij jongeren met LVB? Hoe kunnen ze hieraan rechtdoen in de behandeling van jongeren en hun ouders en is dit in lijn met wat de experts hierover zeggen?

1.5. Doelstelling

Er staat beschreven welke rol loyaliteit speelt in de samenwerking tussen groepsleiding en ouders bij uithuisgeplaatste jongeren met LVB en er worden handreikingen gedaan hoe hier rekening mee kan worden gehouden in een gezinsgerichte behandeling.

1.6. Persoonlijke professionalisering

Als contextueel geschoold familietherapeut toegevoegd aan het team kan ik groepsleiding helpen om het thema loyaliteit te herkennen in de samenwerking met jongeren en hun ouders. Als familietherapeut kan ik het thema loyaliteit bespreekbaar maken in mijn therapeutische trajecten met gezinnen.

2 ONDERZOEKSMETHODE

2.1 Inleiding onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode toegelicht en wordt besproken hoe de data verzameling en data-analyse heeft plaats gevonden. Verder worden de validiteit en betrouwbaarheid tegen het licht gehouden en wordt vermeld hoe de respondenten zijn geworven. Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek. Het betreft hier immers een thema, namelijk ‘Loyaliteitsuitingen bij uithuisgeplaatste jongeren’, waarin beleving en betekenis een rol spelen. Kwalitatief onderzoek is vooral exploratief en gericht op betekenis (Baarda, Bakker, Fischer, de Goede, Julsing, Peters & van der Velden, 2013, p. 12). Door middel van literatuurstudie werd informatie verzameld om deelvraag 1 en 2 te beantwoorden. Interviews en een focusgroepgesprek werden gebruikt als methoden om de data te verzamelen. Door gebruik te maken van deze verschillende methoden is sprake van methodetriangulatie (Baarda et al., 2013, p. 68-72). De onderzoeker was zich bewust van het risico dat het stellen van vragen aan jongeren over hun ouders hen mogelijk in een deloyale positie kan brengen. Daarom is bewust ook gevraagd naar positieve ervaringen met hun ouders.

2.2 Zoektermen

Om gericht te kunnen zoeken in het grote aanbod van wetenschappelijke artikelen op internet is gewerkt met zoektermen, zowel in het Nederlands als Engels. De gebruikte zoektermen zijn: loyalty, residential care, loyalty youth mentally retarded, adolescents mild intellectual disabilities, mentally retarded adolescent, results of residential care, parent-team alliance, jongeren met LVB, wat werkt in de residentiële zorg, loyaliteit, samenwerken met ouders. Dit werd ingevoerd op de volgende databanken: Academic Search, Google Scholar, Springer Link.

2.3 Onderzoeksmethode per deelvraag

Voor het beantwoorden van deelvraag 1 en 2 is gekozen voor literatuurstudie. Via literatuurstudie worden relevante publicaties geselecteerd en geordend (Saunders, Lewis, Thornhill, 2011, p.54). Voor deelvraag 2 is vooral gebruik gemaakt van primaire contextuele literatuur om zo dicht mogelijk bij de bron te blijven, aangevuld met informatie uit een expertinterview; dit om leemte in de literatuur aan te vullen. Om deelvraag 3 te kunnen beantwoorden zijn 7 jongeren met LVB geïnterviewd. De resultaten uit deze interviews zijn uitgangspunt geweest tot het formuleren van vragen voor de focusgroep en de experts, waardoor dit als input kon dienen voor het beantwoorden van deelvraag 4.

2.4 Verantwoording onderzoeksmethode

Zoals hierboven al is genoemd betreft het hier een kwalitatief onderzoek. Het gaat binnen dergelijk theorievormend onderzoek niet om het generaliseren, maar om de kenmerken en structuur van het onderzochte verschijnsel (Wester, 2019). Hierbinnen zijn verschillende methoden te onderscheiden. Er is hier gekozen voor diepte-interviews, waarbij door de onderzoeker aangereikte gespreksonderwerpen nauwkeurig worden uitgevraagd. Hierdoor krijgen persoonlijke en emotionele aspecten de ruimte (Baarda et al., p. 152). Via vragenlijsten zou deze persoonlijke laag niet worden bereikt en voor een groepsinterview is het onderwerp uithuisplaatsing en contact met ouders te delicaat. Bovendien hebben veel jongeren met LVB moeite met het invullen van vragenlijsten omdat ze tekst moeilijk kunnen verwerken. Om de kennis van groepsleiders in kaart te brengen (deelvraag 4) is gebruik gemaakt van een focusgroepgesprek. Dit is een soort groepsinterview, gefocust op een bepaald onderwerp, waarbij deelnemers ervaringen uitwisselen (Baarda et al., 2013, p. 63). Het voordeel van een groeps gesprek is dat de reacties van deelnemers inspirerend kunnen werken (Baarda et al., 2013, p. 153). Breen (2006, p.4) noemt de volgende criteria voor het kiezen voor een focusgroep: het willen delen van ervaringen, het ontwikkelen van ideeën en het zoeken naar gedeelde urgentie of overeenkomsten. In dit geval werd een selectie van groepsleiders bevraagd op het herkennen van loyaliteit bij uithuisgeplaatste jongeren met LVB. Ook werden aan hen de resultaten van de diepte-interviews van de jongeren voorgelegd.

2.5 Validiteit en betrouwbaarheid

2.5.1 Betrouwbaarheid

Het bijzondere aan kwalitatief onderzoek is dat de onderzoeker zelf het onderzoeksinstrument is wat de betrouwbaarheid kan beïnvloeden. Om dit te ondervangen is gekozen voor half gestructureerde interviews waarbij de vragen grotendeels vastlagen. Alle gesprekken zijn opgenomen per dictafoon en vervolgens getranscribeerd, woordelijk uitgeschreven, waardoor de mogelijkheid bestaat tot controle door anderen (Boeije, 2016, p. 87). De transcripten zijn daarna gecodeerd en gelabeld en zijn evenals de labelschema's terug te vinden in het bronnenboek. Van betrouwbaarheid is sprake wanneer herhaaldelijke metingen hetzelfde resultaat opleveren (Baarda et al., 2013, p. 243). Het kan zijn dat de jongeren wat terughoudend zijn geweest in hun antwoorden, omdat ze de onderzoeker niet goed kenden.

2.5.2 Validiteit

Validiteit heeft te maken met de geldigheid van het onderzoeksmateriaal. Oftewel: dit materiaal dient een goed of echt beeld te geven van de onderzoekssituatie (Baarda et al., 2013, p.75). Om de validiteit te waarborgen zijn jongeren van diverse behandelgroepen

geïnterviewd en hadden in de focusgroep groepsleiders van diverse behandelgroepen zitting, dit om te voorkomen dat de bevindingen alleen voor die desbetreffende behandelgroep geldig waren.

De resultaten uit de interviews zijn voorgelegd aan zowel een focusgroep als experts, waardoor triangulatie ontstaat. Onder triangulatie wordt verstaan: het gebruik van verschillende databronnen en verschillende manieren van dataverzameling. Naarmate de gegevens van die bronnen en methoden overeenkomen, is er sprake van grotere geldigheid (Baarda et al., 2013, p. 75). Aangezien jongeren met LVB soms moeite hebben zich verbaal te uiten is hen aan het eind ook gevraagd een plaatje te kiezen die hun beeld van de samenwerking weergeeft en hebben ze met poppetjes een opstelling gemaakt (zie bijlage 5).

2.6 Respondenten

Om deelvraag 3 te kunnen beantwoorden zijn 7 jongeren met LVB geïnterviewd in de leeftijd tussen de 14 en 18 jaar. Zij kregen residentiële behandeling binnen 4 verschillende behandelgroepen van Midden-Nederland. De resultaten zijn geanonimiseerd en jongeren hebben in volgorde van interviewdatum een alfabetische letter gekregen. Hieronder volgen de kenmerken in een tabel:

Jongere	Geslacht	Leeftijd	Soort behandelgroep	Thuisituatie	Perspectief
A	M	17	Behandelgroep pubers	Ouders gescheiden, beide ouders hebben nieuwe partner, onderling goed contact, heeft tweelingbroer	Doorgroeien naar begeleid wonen
B	V	17	Behandelgroep pubers	Moeder overleden toen B heel jong was, vader en stiefmoeder gescheiden en beiden hebben weer nieuwe partner. Vader en huidige partner hebben dochter van 1	Doorgroeien naar begeleid wonen
C	V	18	Behandelgroep adolescenten	Ouders, oudere zus en jonger broertje	Zelfstandig wonen
D	V	17	Deeltijd behandelgroep	Ouders zijn tijdens behandeling gescheiden, oudere broer	Terug naar huis
E	V	17	Behandelgroep pubers	Ouders waren al uit elkaar toen ze werd geboren, oudere broer, weinig contact met vader	Terug naar moeder

F	M	16	Behandelgroep pubers	Ouders gescheiden, geen contact met vader	Terug naar moeder
G	M	14	Deeltijd behandelgroep	Ouders en jonger broertje	Terug naar huis

Tabel 1 Respondenten

Criteria waren: het moest gaan om een jongere met LVB tussen de twaalf en achttien jaar oud, die (tijdelijk) verbleef op een residentiële behandelgroep en die contact had met zijn biologische ouders, dit om iets over de samenwerking te kunnen zeggen. Hierdoor vielen jongeren af, die wel op een behandelgroep verbleven, maar waar vanuit de behandelgroep alleen contact was met pleegouders of gezinshuisouders. Deze gerichte selectie van respondenten wordt ook wel ‘theoretical sampling’ genoemd (Wester, 2019). De jongeren deden vrijwillig mee en ontvingen 10 euro als dank voor de geïnvesteerde tijd. De ouders en de jongeren zelf tekenden voor toestemming aan deelname. De namen van jongeren en groepsleiders zijn geanonimiseerd. Helaas werd het beoogde aantal van 8 jongeren niet behaald, aangezien er één jongere afhaakte en aan het eind één jongere besmet raakte met het Covid-19 virus. De onderzoeksbegeleider was akkoord met het bereikte aantal van 7 jongeren. De interviewleidraad jongeren is te vinden in bijlage 1. Het samenstellen van een focusgroep bleek door Covid-19 ook moeilijker. De groepsleiding was immers continu vereist op de groep, omdat alle jongeren thuis waren. Uiteindelijk is het gelukt 5 in plaats van 6 groepsleiders bij elkaar te krijgen. Zie paragraaf 5.7. voor de samenstelling. Zij kwamen van drie verschillende behandelgroepen. De interviewleidraad is bijlage 2. Als experts zijn geïnterviewd Annemieke Harder, Peer van der Helm en Kees Verduijn. Zie bijlage 3 voor de interviewleidraad.

Expert	Verbonden aan	Onderzoek
Annemieke Harder	Bijzonder hoogleraar Horizon-leerstoel Wetenschappelijk onderbouwde jeugdzorg en onderwijs bij de sectie Ortho- en Gezinspedagogiek van de Erasmus School of Social and Behavioural Sciences. Daarvoor universitair hoofddocent bij de afdeling Orthopedagogiek van de Rijksuniversiteit Groningen (RuG).	Doet onderzoek naar kwaliteit en effectiviteit van behandeling voor jongeren met ernstige gedrags- en opvoedingsproblemen
Peer van der Helm	Sinds 2014 lector Residentiële Jeugdzorg van Hogeschool Leiden	Doet onderzoek naar het leef- en leerklimaat voor jongeren die het in onze samenleving minder getroffen hebben, bijvoorbeeld in de jeugdzorg, het speciaal onderwijs en gezinshuizen

Kees Verduijn	Contextueel hulpverlener en onderzoeker bij het Lectoraat Jeugd en Gezin CHE Ede	Heeft onderzoek gedaan naar loyaliteit in gezinshuizen.
---------------	--	---

Tabel 2 Experts

2.7 Verloop onderzoek

Het afnemen van de interviews met zowel jongeren, groepsleiding als experts vond plaats tussen februari en april 2020. De onderzoekssituatie wijzigde in de loop van het onderzoek. Wegens uitbraak van het Covid-19 virus konden bepaalde interviews niet meer face-to-face plaatsvinden. Dit vroeg van de onderzoeker de nodige creativiteit in het zoeken naar andere middelen en vasthoudendheid omdat de focus van groepsleiding immers elders lag.

Het focusgroepgesprek werd gehouden via internet (software van MS Teams). Het voordeel van het werken via MS Teams was dat de deelnemers elkaar konden zien en horen en er zo toch interactie was, wat immers de meerwaarde van een focusgroepgesprek is. Van de 7 jongeren zijn er uiteindelijk 5 face-to-face geïnterviewd en 2 via videobellen. Bij 1 jongen (F) viel het interview net samen met een aantal ingrijpende gebeurtenissen in zijn leven: weer thuis gaan wonen bij zijn moeder en tegelijkertijd het wegvallen van zijn dagelijkse routine van school en stage door Covid-19. Hij kon zich hierdoor minder goed concentreren tijdens het videobellen. De interviews met Peer van der Helm en Kees Verduijn vonden telefonisch plaats en die met Annemieke Harder werd afgenomen op een congres over uithuisplaatsing in maart. Alle jongeren die deelnamen hadden de onderzoeker wel eens ontmoet en ook alle deelnemende groepsleiders kenden de onderzoeker. Dit maakte dat er geen drempel was om persoonlijke verhalen te delen; er was wel genoeg afstand naar de onderzoeker.

2.8 Data-analyse

Eerste stap in de analyse van de interviews van de jongeren was het open coderen of labelen van de transcripten (Baarda, de Goede, & Teunissen, 2009). Dit gebeurde handmatig. Daarna werden fragmenten geselecteerd met een samenvattend label: wat axiaal coderen wordt genoemd. De onderzoeksvraag was leidend in het selecteren van de fragmenten (Boeije, 2014). Op grond hiervan werden de volgende kernlabels geformuleerd die weer opgedeeld werden in sublabels, zie verder Hoofdstuk 5.

Kernlabel 1: kwaliteit contact jongeren en ouders

Kernlabel 2: Ervaringen jongeren uithuisplaatsing

Kernlabel 3: Verontschuldigen en ontzien van ouders door jongeren

Kernlabel 4: Kwaliteit contact groepsleiding ouders

Kernlabel 5: Invulling samenwerking

Ook de interviews met de focusgroep en experts werden handmatig gecodeerd en gelabeld. Bij de focusgroep werden twee kernlabels onderscheiden en bij de experts was er één kernlabel. De labelschema's zijn te vinden in bijlage 4.

3 SAMENWERKING TUSSEN GROEPSLEIDING EN OUDERS VAN UITHUISGEPLAATSTE JONGEREN MET LVB

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst ingezoomd op de kenmerken van LVB, wat is de problematiek die hierbij hoort en wat is er bekend van de gezinsproblematiek. Vervolgens wordt in kaart gebracht wanneer er tot uithuisplaatsing wordt overgegaan en hoe de behandeling eruitziet. Hoe ziet de samenwerking met ouders eruit en wat is vanuit onderzoek bekend over de werkzame bestanddelen in die samenwerking tussen groepsleiding en ouders. Daarmee wordt deelvraag 1 beantwoord: Wat is er bekend over de samenwerking tussen groepsleiding en ouders bij uithuisgeplaatste jongeren met LVB?

3.2 Wat verstaan we onder een licht verstandelijke beperking

Een licht verstandelijke beperking komt naar schatting bij 15,7% van de jongeren voor (Stoll, Bruinsma & Konijn, 2004). Bij een IQ tussen de 50 en 70 spreekt men van een Lichte Verstandelijke Beperking (LVB) en bij een IQ tussen de 70 en 85 van zwakbegaafd (Van Gennep in Teeuwen, 2012, p.10). In de praktijk echter wordt de term LVB gebruikt bij een IQ tussen 50 en 85, waarbij sprake is van een beperkt sociaal aanpassingsvermogen en bijkomende problematiek (De Beer, 2011).

Over de aantallen van jongeren met LVB binnen de jeugdzorg zijn geen recente cijfers beschikbaar. Volgens een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) uit 2011 hebben 37.460 jongeren tussen de 12 en 23 jaar met een verstandelijke beperking een beschikking voor residentiële zorg, waarvan 14.000 jongeren een behandelcomponent in hun beschikking hebben (Diepenhorst & Hollander, 2011).

3.3 Wat is de problematiek van deze jongeren en hun gezinnen van herkomst

Jongeren met LVB hebben moeite met informatieverwerking, ervaren problemen met regulerende functies, hebben een beperkt probleemoplossend vermogen en kunnen kennis moeilijker generaliseren (Van Nieuwenhuijzen, 2004). Ook hebben jongeren met LVB een 3 tot 4 keer grotere kans op psychiatrische stoornissen (Vermeulen, Jansen & Feltzer, 2007). Vaak is er sprake van meervoudige complexe problematiek, zoals ernstige gedragsproblemen, verslaving en schooluitval (Diepenhorst & Hollander, 2011).

De gedragsproblemen houden langer aan dan bij leeftijdsgenoten met gemiddelde intelligentie (Emersen, Einfeld & Stancliffe, 2011). Jongeren met LVB hebben moeite zich staande te houden in het sociale verkeer; ze hebben moeite met perspectief nemen (Collot d'Escury, 2005). Ze verwerken informatie trager en anders, ze focussen op negatieve informatie en kiezen vaker voor een agressieve aanpak (Van Nieuwenhuizen, 2004). Hierdoor

ervaren ze problemen in het sociale verkeer, vermindert hun zelfvertrouwen en missen ze de aansluiting bij leeftijdsgenoten (Collot d'Escury, 2005). Kortom: jongeren met LVB zijn kwetsbaar. Als kanttekening valt hierbij te plaatsen dat niet zozeer het IQ zelf de bepalende factor is, maar het feit dat veel mensen met LVB een problematischer levensloop hebben en meer kans op het ontwikkelen van psychische problemen (Didden, Troost, Moonen & Groen, 2006). Zo maken de meeste jongeren met LVB die in aanraking komen met justitie, ingrijpende gebeurtenissen mee in hun leven: echtscheiding, migratie, huiselijk geweld, alcohol- of drugsgebruik, psychiatrische problematiek of misbruik. Veel van deze jongeren groeiden op in een volkswijk en er waren financiële problemen in het gezin (Teeuwen, 2012).

Als extra complicerende factor is er dus vaak sprake van een ongunstige gezinssituatie (Dekker e.a., in Didden, 2006, p. 21). 30%- 50% van de ouders heeft zelf ook verminderde cognitieve vermogens waardoor de draagkracht in het gezin beperkt is (Spierenburg & Hagen, 2008). Ouders van een kind met een verstandelijke beperking ervaren meer stress in de opvoeding en hebben meer behoefte aan ondersteuning vergeleken met ouders met een kind met een gemiddelde intelligentie (Schuiringa, 2014). Ook hebben ouders vaak onvoldoende kennis over LVB, kunnen het afwijkende gedrag van hun kind niet altijd zien als gevolg van een beperking en voelen zich falen als opvoeder (Baker, Blacher, Kopp & Kraemer, 1997). Recent onderzoek analyseerde het ouderschap van kinderen met LVB én gedragsproblemen en zette dit af tegen ouderschap van kinderen met LVB zonder gedragsproblemen. Opvallend was dat in de eerste groep minder betrokkenheid werd gezien bij ouders, minder gevoel van competentie, minder acceptatie van (de beperking van) het kind en meer afstand (Schuiringa, Van Nieuwenhuizen, Orobio de Castro & Matthys, 2015).

Er zijn daarnaast echter ook ouders die zich competent voelen als ouder, maar die ervaren dat ze vastlopen in het opvoeden van dit specifieke kind met een beperking. Ze missen als het ware een model en moeten zelf handelingsroutines en omgangsvormen met het kind ontwikkelen omdat ze zich niet kunnen verlaten op alledaagse en vanzelfsprekende gewoontes van andere ouders (Pieper, 1993).

3.4 Uithuisplaatsing

Hoewel het opvoeden van een jongeren met een verstandelijke beperking een extra beroep doet op de vaardigheden van de ouder, ontstaan bij de meeste jongeren pas echt problemen rond het twaalfde jaar. Voor het twaalfde jaar weet de ene helft van de groep onvoldoende de weg naar hulpverlening te vinden en levert de bij de andere helft de ingezette hulpverlening (vaak ambulante hulp) te weinig op (Teeuwen, 2012).

Als de problemen te hoog oplopen en ambulante hulp niet meer voldoende is, kan worden overgegaan tot uithuisplaatsing (Van der Helm, 2012). Dit kan vrijwillig gebeuren of via een machtiging uithuisplaatsing die is aangevraagd door een gezinsvoogd. Er is dan sprake van een Onder Toezichtstelling (OTS), de ouder blijft dan wel ouderlijk gezag houden. De meeste jongeren met LVB die uithuisgeplaatst worden komen terecht in een orthopedagogisch behandelcentrum. De residentiële zorg heeft de laatste decennia een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Waar eerst de focus vooral op het kind lag ontstond in de jaren '50 het besef dat ouders ook een partij kunnen zijn (Van der Ploeg, 1999). In 1989 wordt een

Wet op de Jeugdhulpverlening van kracht: de hulpverlening dient zo dicht mogelijk bij huis, zo kort mogelijk en zo licht als verantwoord is te zijn. Het aantal uithuisplaatsingen dient zo veel mogelijk te worden beperkt: de problemen moeten worden aangepakt waar ze zich voordoen, uithuisplaatsing heeft effect op de (loyaliteits)band tussen ouders en kinderen, een leefgroep biedt beperkte mogelijkheden tot hechting, er wordt getwijfeld over effectiviteit van residentiële zorg en het is relatief duur (Harder, Knorth & Zandberg, 2006). De Wet op de Jeugdzorg werd in 2015 opgevolgd door de Jeugdwet en het werd verplicht om ouders te betrekken bij de behandeling en ouders de kans te geven eerst de problemen binnen het eigen netwerk op te lossen (Didden, 2016). Kortom: er is vaak al veel gebeurd en geprobeerd alvorens er tot uithuisplaatsing wordt overgegaan.

3.5 Behandeling binnen 24-uurs zorg

Residentiële zorg is een vorm van hulpverlening waarbij jongeren niet thuis wonen maar door hulpverleners worden opvangen en begeleid. Er zijn drie sectoren te onderscheiden: de gespecialiseerde jeugdzorg, de jeugd GGZ en de zorg voor jongeren met LVB (Harder et al., 2006). De laatste jaren is de benadering van kind- naar gezinsgericht veranderd. Hulpverleners moeten samen met ouders overeenstemming bereiken over de hulp (Geurts, 2010; www.richtlijnenjeugdhulp.nl). Een kind kan zich immers alleen openstellen voor nieuw aangeboden leerervaringen als de verticale loyaliteiten van het kind minimaal worden gerespecteerd (Govaerts, 2014).

Een behandelklimaat moet voldoen aan de volgende 4 elementen: ondersteuning, groei, niet te veel repressie (dwang, onnodige regels) en sfeer. Met ondersteuning worden de steun en responsiviteit van de groepsleiding bedoeld. De meeste jongeren die binnenkomen zijn wantrouwig en hebben vaak te horen gekregen dat ze niet deugen. Het is dan ook belangrijk dat de groepsleiding, steunend, stimulerend, betrouwbaar en consistent is en respect heeft voor de jongere (Van der Helm, Stams & Van der Laan 2011).

Uit onderzoek bij 174 uithuisgeplaatste jongeren in 2016 blijkt dat de motivatie stijgt naarmate de therapeutische relatie met de groepswerker beter is. Dit blijkt vooral zo te zijn binnen de open settingen en minder binnen gesloten zorg (Roest, Van der Helm & Stams, 2016). Dat de therapeutische relatie van groot belang is blijkt ook uit Engels onderzoek. Naarmate er een diepere vertrouwensband was met groepsleiding waren jongeren beter in staat om nieuwe overtuigingen over zichzelf aan te leren. Ze gaven zichzelf niet meer de schuld van wat er gebeurd was in hun gezin van herkomst en waren in staat om te gaan met hun gemengde gevoelens over hun gezin van herkomst. Ze kregen vertrouwen in zichzelf en hun mogelijkheden (Schofield, Larsson & Ward 2016). De therapeutische relatie tussen groepsleiding en ouders werd niet meegenomen in dit onderzoek.

3.6 Samenwerking met ouders

Uithuisplaatsing is niet alleen voor de jongere maar ook voor de ouders erg ingrijpend. Ouders voelen zich falen en maken een rouwproces door. Als hier geen oog voor is zal dit de

samenwerking met de instelling belemmeren (Buitendijk & Van Driel, 2011). Kummeling (1994, p. 102) noemt dit het roldifferentiatieproces: ouders rouwen om het verlies van het opvoederschap, maar blijven altijd ouders. Vaak is de problematiek van jongeren en ouders met elkaar verweven en kunnen van generatie op generatie doorgegeven worden (Kendler, Ohlsson, Sundquist & Sundquist in Harder, Knorth & Kuiper, 2020). Om met ouders te kunnen werken is het essentieel dat er wederzijds vertrouwen ontstaat tussen ouders en hulpverleners, want bij de start van uithuisplaatsing zijn ouders uitgeput en moedeloos (Van de Mortel & Valenkamp, 2011).

Het betrekken van het gezin en het sociale netwerk bij de behandeling van de jongeren is belangrijk met oog op de toekomst. De meeste ouders van deze jongeren hebben zelf het nodige meegemaakt en blijken niet altijd beschikbaar voor het kind. Het is moeilijker voor een jongere om autonomie ten opzichte van zijn ouders te verwerven als ouders hun ouderrol niet goed kunnen invullen. Ouders blijven echter altijd belangrijk, want zij blijven in de meeste gevallen een cruciale rol spelen in het leven van hun kind (Slot & Spanjaard, 2009).

3.7 Meerwaarde van gezinsgericht werken binnen de residentiële behandeling

Uit onderzoek blijkt een grote relatie tussen kind- en gezinsfactoren. Bij kinderen met gedragsproblemen werden veel problemen bij de ouders zelf (psychopathologie) geconstateerd wat de ouder-kind relatie onder druk zet. Daarom is het van belang om ook behandeling aan de gezinnen van de jongeren te bieden en hierbij in kaart te brengen wat de problemen zijn van ouders en hun sterke kanten. De behandeling zou moeten insteken op vergroten van opvoedingsvaardigheden van ouders. Ook is het goed om oog te hebben voor financiële problemen van de gezinnen, aangezien die van invloed kunnen zijn op deelname aan de behandeling (Harder, Knorth, Kalverboer, Tausendfreund & Knot-Dickscheit, 2017).

Onderzoek van Geurts (2010) laat zien dat gezinsgerichte residentiële zorg tot betere uitkomsten leidt vergeleken met reguliere residentiële zorg. Dit geldt voor de gedragsproblemen van de opgenomen jeugdigen, de opvoedingsstress die ouders ervaren, het aantal gerealiseerde gezinsgerichte hulpdoelen, de beëindiging volgens plan en de ervaren effectiviteit en tevredenheid (Geurts 2010). Er lijkt rust te komen als jongeren ervaren dat hun ouders als serieuze gesprekspartner worden gezien, zo blijkt uit onderzoek in gezinshuizen (Koot & Noordergraaf in Harder, Knorth & Kuiper, 2020, p. 133).

3.8 Conclusie

Uit literatuurstudie blijkt dat er veel risicofactoren te vinden zijn in de opvoeding en ontwikkeling van jongeren met LVB. Kind- en ouderfactoren werken op elkaar in. Soms heeft ambulante hulp niet voldoende effect en zal er uiteindelijk tot uithuisplaatsing moeten worden overgegaan, omdat de problemen te groot zijn om thuis nog op te lossen. Bij de jongeren die uit huis worden geplaatst speelt ook veel gezinsproblematiek. Alleen de jongeren behandelen heeft dan weinig zin. Tegelijkertijd staan ouders niet altijd open voor hulp voor zichzelf. Ze zien het kind als oorzaak van de problemen en/of kunnen door gebrek aan

draagkracht na jarenlange zware opvoedingsbelasting niet meer investeren in de interactie met hun kind. Onderzoek geeft aan dat uithuisplaatsing het meeste effect heeft als er nauw wordt samengewerkt met de ouders/opvoeders. Er is echter nog nauwelijks onderzoek gedaan naar 'loyaliteit' en de onlosmakelijke band tussen ouders en jongeren. In het volgende hoofdstuk wordt onderzocht welke meerwaarde de contextuele benadering kan hebben in het gezinsgericht werken.

4. WAT IS LOYALITEIT?

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt deelvraag 2 verder uitgewerkt: Wat is loyaliteit en hoe wordt dit vanuit de contextuele benadering omschreven. Om de contextuele benadering te kunnen plaatsen in de maatschappelijke ontwikkelingen binnen de hulpverlening, wordt deze afgezet tegen de systeemtheorie. Vervolgens wordt ingezoomd op welke rol het begrip loyaliteit speelt bij jongeren die uit huis zijn geplaatst.

4.2 Systeemtheorie versus contextuele benadering

Onderwaater (2018, p. 8) schetst dat de systeemtheorie in de jaren '60 ontstond als antwoord op de meer individuele visie op gedragsproblematiek. Zo zagen hulpverleners dat cliënten na behandeling terugvielen in oud gedrag of dat andere gezinsleden problemen gingen ontwikkelen. Het gezin als samenhangend geheel komt in de belangstelling te staan. Binnen de systeemtheorie ontwikkelen zich diverse stromingen, waarbinnen een aantal gemeenschappelijk uitgangspunten zijn terug te vinden:

- Individuele problemen worden gezien als een functie van verstoorde interactiepatronen binnen het gezin.
- Er is sprake van circulaire causaliteit. Zo kan het gedrag van een autoritaire moeder zowel de oorzaak als het gevolg zijn van het opstandige gedrag van het kind.
- Een therapeut moet actie teweegbrengen in het gezin, inzicht in de achtergronden van het gedrag van de gezinsleden is van ondergeschikt belang.
- Een therapie is gericht op het heden, niet op het verleden (Onderwaater, 2018).

Ivan Boszormenyi-Nagy, van oorsprong Hongaarse psychiater, voegde eigen elementen toe aan de systeemtheorie. Zo legde hij nadruk op het intergenerationele perspectief. Geïnspireerd op zijn eigen levensgeschiedenis, zijn ervaring als psychiater en de werken van diverse filosofen zag hij hoe de mensen in hun doen en laten werden beïnvloed door hun voorgeschiedenis. Hij noemde dit de dimensie van de relationele ethiek: het gedrag wordt beïnvloed door rechtvaardigheid tussen mensen door generaties heen. Nagy keek dus wel duidelijk naar het verleden. Hiernaast onderscheidde Nagy 4 dimensies: de eerste dimensie, die van de feiten; de tweede dimensie, die van de psychologie en de derde dimensie, die van de interactie. Binnen de vierde dimensie, die van de relationele ethiek stonden vooral begrippen als loyaliteit, de balans van geven en nemen, vertrouwen, dialoog, verantwoordelijkheid, leegte en zelfvalidatie centraal (Onderwaater, 2018).

In dit onderzoek zal vooral het begrip loyaliteit verder worden uitgewerkt.

4.3 Loyaliteit

Het begrip ‘loyaliteit’ was tot dan toe nauwelijks bekend binnen psychologische theorieën (Onderwaater, 2018). Nagy omschrijft loyaliteit als: “een preferentiële betrokkenheid op een relatie die gebaseerd is op een verschuldigd zijn” (Nagy & Krasner, 1994, p.30). Het is de dynamisch verplichte zorg van een lid voor andere leden van de familie, een wedergift voor baten die men heeft ontvangen. In wezen betekent loyaliteit altijd dat er een voorkeurskeuze moet worden gemaakt, dat iemand tussen twee alternatieven kan kiezen (Nagy & Krasner, 1994).

In *Grondbeginselen van de contextuele benadering* zegt Nagy over loyaliteit:

Het kind moet zijn (voor)ouders dankbaar zijn, omdat zij hem het leven ... hebben gegeven en dat het kind hierdoor bij hen in de schuld staat. Daarom begint loyaliteit bij de geboorte en is men verschuldigd terug te betalen ... voor hetgeen men heeft ontvangen. Daar tegenover staat dat de ouder verantwoordelijkheid heeft voor zijn kind en zich naar vermogen beschikbaar zal stellen voor dit kind dat zorg nodig heeft om in leven te blijven. (Nagy, 2004 p. 9).

Loyaliteit is een feitelijke, relationele dynamiek die centraal staat in het functioneren van het kind, zelfs tot in de volwassenheid. Het kind heeft een reservoir van vertrouwen waaruit hij kan putten om zijn ouders een voorschot aan vertrouwen te kunnen geven. Deze bron van vertrouwen komt voort uit het legaat van de verwantschap tussen generaties. Het kind heeft het recht om te geven. (Nagy, 2004, pp. 27, 28).

Wanneer een kind ongehinderd uiting kan geven aan en ruimte krijgt voor existentiële loyaliteit, zal dat ten goede komen aan zijn ontwikkeling. Wanneer een kind zich gedwongen voelt of gedwongen wordt deze verbondenheid met zijn (groot)ouders te ontkennen, dan zal loyaliteit in het verborgene plaatsvinden, zogenaamde onzichtbare loyaliteit. Loyaliteit wordt dan niet zichtbaar geuit, maar door middel van gedragsproblemen of stagnatie in relaties (Michielsen, Van Mulligen, & Hermkens, 2008).

De loyaliteit tussen ouders en kind wordt ook wel verticale loyaliteit genoemd, omdat ze de ene generatie met de andere verbindt. Daarnaast is er horizontale loyaliteit tussen generatiegenoten; deze relaties zijn symmetrisch van aard (Onderwaater, 2018). Als een kind voor zijn gevoel niet loyaal kan zijn aan beide ouders, doordat er wantrouwen bestaat tussen ouders of een breuk, spreekt Nagy over ‘gespleten’ loyaliteit (Nagy, 2004, p.35). Er is sprake van een loyaliteitsconflict als een kind voor zijn gevoel moet kiezen tussen loyaliteit aan de een ten opzichte van loyaliteit aan de ander: bijvoorbeeld een adolescent die moet kiezen tussen op vakantie gaan met zijn ouders of zijn vrienden (Onderwaater, 2018).

4.4 Loyaliteit bij uithuisplaatsing

Nagy geeft aan dat loyaliteit met de ouders gebaseerd is op de meest wezenlijke verworven verdienste en dat elke latere loyaliteit onvermijdelijk in conflict komt met onze primaire, kinderlijke loyaliteit (Nagy, 2004). Het kan dus lastig kan zijn voor een kind als het uit huis wordt geplaatst. De therapeutische relatie met een hulpverlener is namelijk vanuit zichzelf een bron van deloyaliteit. Hulpverleners dienen interventies te vermijden die hun cliënten in een loyaliteitsconflict kunnen brengen (Ducommun-Nagy, 2008). Govaerts (2019) stelt dat een kind zich alleen kan leren hechten in een nieuwe situatie als de verticale loyaliteiten van het kind minimaal worden gerespecteerd. Er is vaak het nodige aan de uithuisplaatsing voorafgegaan, waardoor er meestal sprake is van een onveilige hechtingsrelatie met ouders. Hierin is een intergenerationeel proces zichtbaar: 75 % van de moeders met onveilige gehechtheidsrepresentatie bouwt onveilige hechting op met hun eigen kinderen. Respect opbrengen voor de goede intenties van ernstig tekortschietende ouders kan voor groepsleiding lastig zijn (Govaerts, 2019).

Volgens Onderwaater (2012) bestaat het gevaar dat groepsleiding gaat fungeren als de betere ouder. Het kind kan loyaal zijn aan zijn ouders door bijvoorbeeld vast te houden aan de regels en gewoontes van thuis en door zich niet open te stellen voor groepsleiding. Het zou helpend zijn als ouders het kind toestemming kunnen geven om zich elders te gaan ontwikkelen en als de uithuisplaatsing benoemd kan worden als een gevende daad van ouders naar het kind. Ouders hebben het geprobeerd, maar het lukte niet. Zowel ouders als kind hebben hulp nodig. Het zoeken naar sporen van vertrouwen is essentieel (Onderwaater 2012).

Nagy stelde kinderen vaak de volgende vraag: ‘Hoe kunnen jij en ik, de therapeut, als een team samenwerken om jouw familie te helpen?’ (Nagy, 2004. p.140). Meestal hebben kinderen namelijk (onbewust) hun ouders willen helpen en dan kan het helpend zijn als hij die rol kan delen met de groepsleiding (Nagy, 2004). Ouders zijn niet alleen maar ‘slecht’ geweest voor een kind. Door samen op zoek te gaan naar andere interpretaties doet het kind zijn ouders recht en kan het de ouders gaan ‘ontschuldigen’ (Hekken & Melse 1988).

Psychotherapeut Olthof schetst dat het gedrag van het kind in het gezin van herkomst vaak een functie had. Als zijn gedrag op de leefgroep verbetert, betekent het dat zijn ouders het niet goed deden en wordt het kind deloyaal aan zijn ouders. Als het gedrag van een kind echter gelabeld kan worden als beschermend voor het geheel (gehele systeem) en dit erkend wordt door zowel ouders als groepsleiding, dan kan een kind de opname gaan ervaren als ruimte voor ontwikkeling. Groepsleiding moet zich hiervoor kunnen verplaatsen in de perspectieven van alle gezinsleden (Olthof, 1994). Van der Helm (2017) constateert echter een gemis aan focus op intergenerationele problematiek binnen de jeugdzorg.

Amerikaans onderzoek naar loyaliteitsconflicten bij pleegkinderen stelt dat pleegkinderen zich beter kunnen gaan hechten in het pleeggezin wanneer de pleegouders erkennen dat zij een andere rol hebben dan de biologische ouders en hier open over communiceren. De onderzoekers pleiten voor meer psycho-educatie voor zowel biologische ouders als pleegouders en pleegkinderen en voor meer onderzoek naar de rol van loyaliteit bij uithuisplaatsing (Baker, Metha & Chong, 2013).

In Israël werd binnen een aantal leefgroepen een driejarig programma opgezet om de attitude van groepsleiding jegens ouders te verbeteren. Dit programma bevatte workshops speciaal voor ouders, workshops voor ouders en kinderen samen en ouders namen deel aan activiteiten. Na afloop werd aangetoond dat de gevoelens van gespleten loyaliteit bij de kinderen waren afgenomen, doordat ouders meer aanwezig waren en de samenwerking tussen ouders en groepsleiding verbeterde. Ouders deelden hun verhaal, waardoor er begrip ontstond bij de groepsleiding en zij ouders anders gingen benaderen (Grupper & Mero-Jaffe, 2008).

4.5 Conclusie

Nagy beschreef dat existentiële loyaliteit altijd voorrang heeft boven verworven loyaliteit. Groepsleiding zal hier rekening mee moeten houden om zo de aan hen toevertrouwde jongere niet in een loyaliteitsconflict te brengen. Als het de groepsleiding lukt om het vertrouwen van ouders te winnen en te komen tot een goede samenwerking hoeft de jongere voor zijn gevoel niet te kiezen tussen groepsleiding en ouders. Als ouders in staat zijn om hun verhaal te delen met de groepsleiding en naar hun eigen aandeel in de problemen te kijken, hoeft de jongere de oorzaak van de uithuisplaatsing niet meer alleen bij zichzelf neer te leggen.

5 RESULTATEN

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op deelvraag 3: Hoe ervaren uithuisgeplaatste jongeren met LVB de samenwerking tussen groepsleiding en ouders, wat gebeurt er in het contact tussen jongeren en ouders gedurende de uithuisplaatsing en welke loyaliteitsuitingen zien we van jongeren? En op deelvraag 4: Welke kennis heeft groepsleiding over loyaliteit bij jongeren met LVB? Hoe kunnen ze hieraan rechtdoen in de behandeling van jongeren en hun ouders en is dit in lijn met wat de experts hierover zeggen? Hierna zal per paragraaf een kernlabel inclusief de sublabels, besproken worden.

5.2 Kwaliteit contact jongeren en ouders

Bij dit kernlabel gaat het om uitspraken die iets zeggen over het contact tussen jongeren en hun ouders. Hoe verliep dit voorafgaand aan de uithuisplaatsing en tijdens de uithuisplaatsing. Veranderde het contact met ouders tijdens de uithuisplaatsing en kwamen ouders vaak op de groep? Deze sublabels worden in de volgende paragrafen toegelicht.

5.2.1 Contact met ouders voor de uithuisplaatsing

Bijna alle jongeren, behalve E, geven aan dat het contact met hun ouder(s) voorafgaand aan de uithuisplaatsing moeizaam verliep. Er was veel ruzie en er waren veel conflicten (A32, B20, C29, D26, F99, G39, G381). D vertelt dat ze haar ouders erg streng vond voor de uithuisplaatsing en dat ze meer naar haar moeder trok dan naar haar vader.

“Ik was eerst de baas in huis, als ik patat wou aten we patat, maar het was de hele tijd ruzie en dat doet je ook veel verdriet en uiteindelijk pakt je vader of moeder toch wel weer de macht.” (G375)

5.2.2 Contact tijdens de uithuisplaatsing

De meeste jongeren geven aan dat het contact met hun ouders beter is als ze eenmaal op de behandelgroep zijn. Ze noemen hun ouders ‘relaxter’ (A141) en aardiger (F99) en geven aan dat het thuis gezelliger is (B122). Alleen C geeft aan dat contact met haar ouders minder is geworden (C122) en A ervaart het contact met zijn ouders als minder intens (A319). D vertelt dat het contact met haar vader veel beter is geworden, hier hebben ze aan gewerkt vanuit de groep (D106). E en F vonden het fijn dat hun moeder vaak op bezoek kwam (E175, F150) en G om steeds vaker naar huis te gaan gedurende het traject (G141).

5.2.3 Verschil problemen voor en na uithuisplaatsing

Jongeren kregen de vraag voorgelegd hoe ze de problemen zouden scoren tussen 0 en 10 voor en na de uithuisplaatsing, waarbij een 10 stond voor hevige problemen en een 0 voor geen problemen. Alle jongeren gaven een vermindering van de problemen aan.

	A	B	C	D	E	F	G
Score problemen vooraf	9	8	8	9	8	9	7
Score problemen na opname	0	6,5	3	6	3	4	2

Tabel 3 score verschil in problemen voor en na uithuisplaatsing

5.2.4 Ouders op de groep

Op de vraag hoe vaak komen je ouders op de behandelgroep buiten de formele gesprekken om gaven de jongeren heel verschillende antwoorden. A, B en C geven aan dat ze nooit komen (A333, B287, C232). A en G zitten niet te wachten op gezamenlijke activiteiten met ouders op de groep (A461, G292). D vertelt dat beide ouders wekelijks op de groep komen (D204). E en F vinden het fijn dat hun moeder vaak op de groep kwam (E360, F64). F zou wel willen dat er meer sport werd aangeboden en zou vaker willen praten. (F292).

5.3 Hoe ervaren jongeren de uithuisplaatsing?

Een uithuisplaatsing is voor jongeren en hun ouders vaak een ingrijpende beslissing. Om hen in dit proces beter te kunnen begeleiden is het belangrijk hier meer zicht op te krijgen. Uit de interviews kwamen een aantal overeenkomstige thema's naar voren die zijn gebundeld tot 3 sublabels: onzekerheid, alleen zijn en start op de groep. Die zullen in de paragrafen hieronder worden beschreven.

5.3.1 Onzekerheid en angst van jongeren

De meeste jongeren vertelden over gevoelens van onzekerheid en angst. A had het idee dat het heel streng zou zijn op de groep en dat hij zich de hele dag aan regels moest houden (A50). Hij had het idee dat de uithuisplaatsing plotseling kwam (A64). Hij vond het niet leuk (A72) en wist niet wat het wonen op een groep inhield (A110). B zegt: *“Toen ik hoorde dat ik hier een jaar moest zitten dacht ik van: oh!/, maar uiteindelijk ben ik er toch*

gewoon in mee gegaan” (B42). D geeft aan dat ze heel spannend vond (D61) en E noemt het ‘niet leuk’(E25). F vertelt dat hij gepest werd op de groep (F20) en dat hij het moeilijk vond om steeds weer doorgeplaatst te worden en opnieuw te moeten wennen aan nieuwe mensen (F52). Hij ervaarde spanning omdat hij niet wist hoelang hij moest blijven (F134, 142). G verbleef eerst op een andere groep en dacht daarna naar huis te gaan, maar moest toch naar een groep als tussenstap naar thuis. Dit maakte hem boos (G75, 236). Ook voelt hij zich boos als hij zich anders behandeld voelt dan zijn broertje (G218).

5.3.2 Eenzaamheid en gemis

Veel jongeren gaven aan zich, met name in het begin, alleen te voelen en dat ze hun ouders, hun thuis misten. A vertelt: “het is niet met je ouders, niet je vertrouwde omgeving, heel anders allemaal”(A76). B zegt: “ik was in mijn eentje . . . ik zat hier maar wat te zitten, terwijl ik het liefst naar huis wou”(B72). C vertelt dat ze veel op haar kamer zat omdat ze niet wist wat ze beneden moest doen (C83). Ze heeft weinig contact met haar ouders en vindt dat lastig (C122, 155, 371). D noemt “Het niet thuis zijn, op een vreemde plek zijn en je ouders en huisdieren minder zien” als moeilijk (D37). Ze was erg bang dat ze heimwee zou krijgen (D67). E heeft het gevoel dat ze veel alleen heeft moeten doen (E149), in het begin vond ze afscheid nemen van haar moeder lastig (E248).

5.3.3 Start op de groep

De meeste jongeren vertellen dat ze de start op de groep moeilijk vonden (A110, B45, C83, D37, E25, G119). Ondanks de moeilijke start vinden de meeste jongeren wel hun draai op de groep. A vertelt dat het ‘best meeviel’ en niet zo streng als hij dacht (A121). De meeste jongeren vinden de groepsleiding aardig en de sfeer op de groep gezellig (B57, C77, D49).

5.4 Verontschuldigen en ontzien van ouders door jongeren

In de interviews geven de jongeren ontwijkende antwoorden door “ik weet het niet” of “gewoon” te zeggen of in algemeenheden te praten. Ze zoeken de oorzaak van de problemen bij zichzelf, verdedigen hun ouders of willen voor hen zorgen. Ook doen ze herhaaldelijk ambivalente uitspraken waaruit blijkt dat ze hun ouders niet willen belasten. In de paragrafen hieronder worden deze sublabels verder uitgelicht

5.4.1 Ontwijkende reacties

Boos worden om de uithuisplaatsing vond A lastig: “*misschien een beetje, ik vond het niet leuk*” (A72, 79, 84). Later in het gesprek geeft hij ook aan dat hij zich niet aan zijn broer

wil opdringen die in de problemen zit (A177). Op de vraag of zijn ouders weten hoe het voor hem is om hier te wonen, antwoord hij ontwijkend: *“Ik weet niet wat ze denken”* (A255). Dit doet hij ook als er gevraagd wordt wat zijn ouders moeten leren: *“Iedereen moet dingen leren toch”?* (A286). Of: *“Ik vind het prima” over het contact met zijn ouders dat minder diepgaand is geworden* (A324). B zegt over toen ze hoorde van haar uithuisplaatsing: *“Ik had er niet echt veel problemen mee* (B34), *ik dacht het is het beste zo”* (B40). En: *“Ik heb niet gehuild toen ze weggingen, omdat ik me gewoon groot hou altijd”*(B78). Op de vraag wat haar vader nu anders doet geeft ze aan: *“Dat weet ik niet, daar let ik niet op”*(B240). En als blijkt dat haar vader niet op de groep kan komen reageert ze met: *“Nou ik zie hem het weekend”* (B294). C zegt ronduit over haar uithuisplaatsing: *“Vond ik fijn”, “Vond ik prima”* (C23, 61). Op de vraag hoe haar ouders het vinden dat ze minder vaak thuiskomt antwoordt ze dat ze dat niet weet (C170). D zegt over de scheiding van haar ouders: *“Eerst vond ik het wel lastig, maar nu ben ik er aardig aan gewend”*(D12). Over de uithuisplaatsing zegt ze: *“Ik heb het maar gewoon gedaan omdat ik ook het beste voor mezelf wil”*(D35). Ze wil geen terugkoppeling horen van oudergesprekken omdat ze zich daar alleen maar rot over gaat voelen (D299).

5.4.2 Oorzaak bij zichzelf leggen

Als jongeren de vraag kregen waarom ze niet meer thuis konden wonen, gaven ze allen als reden dat zij zich niet goed hadden gedragen. Zo geeft A. aan dat hij zich niet aan regels hield en er veel ruzie was (A35) en ook B, C en D hebben dit op deze manier beleefd (B20, C27, D25). E, F en G gaven aan dat zij zelf bepaalde problematiek hadden waardoor het thuis niet meer ging. Zo vertelt E dat ze uit huis moest omdat ‘het niet goed ging tussen haar en jongens’ (E9) en zegt ze *“Ik was het ergste, niet mijn moeder”* (E255). F geeft aan dat hij zelfmoord wilde plegen en gepest werd op school (F11) en G zegt over zichzelf dat hij dingen kapot maakte, iedereen uitschold en irritant was (G19). G vult daar nog op aan dat zijn ouders eerst dachten dat dat hij ‘leuk vond om ruzie te maken’ (G45).

5.4.3 Ambivalente uitspraken

Soms doen jongeren uitspraken die eerdere beweringen tegenspreken. Zo zegt A over zijn ouders dat ze niet elke dag op de stoep hoeven te staan (A343), maar daarvoor zegt hij nog dat hij het jammer vindt dat ze nooit komen (A333). C geeft een aantal keren aan dat ze het contact met haar ouders niet mist (C126, 166), maar vervolgens zegt ze te missen dat haar ouders niet zomaar even langskomen (C157) en als ze een wens mag doen wenst ze contact met haar ouders (C300). E vertelt in een zin dat het best leuk was op de groep, terwijl daar direct op volgt dat ze vaak op haar kamer moest zitten en dat ze dat niet leuk vond (G30). Ook over haar doorplaatsing geeft ze tegenstrijdige signalen: fijn vinden om weg te gaan maar ook om langer te blijven (G46).

5.4.4 Verdedigen van ouders

A wil zijn ouders niet afvallen als gevraagd wordt of zijn ouders een idee hebben hoe het voor hem is om niet thuis te wonen: “Ik weet niet wat ze denken, ze kiezen gewoon geen kant” (A255). Als hem wordt gevraagd waarom zijn ouders weinig op de groep komen geeft hij aan dat ze daar misschien geen tijd voor hebben (A348) en dat zijn moeder geen auto heeft (A351). Als B gevraagd wordt of haar vader op de groep komt, zegt ze “Mijn vader is ziek, zijn vrouw werkt en hij zit met mijn zusje dus hij kan niet 1-2-3 komen” (B287). Als E de vraag krijgt of haar moeder iets anders had kunnen doen antwoordt ze: “Het is niet alleen mijn moeders schuld, ik was het ergste, niet mijn moeder, mijn moeder heeft heel veel gedaan, maar ik was de persoon die niet... ja die het niet toeliet of zo” (E255). G zegt dat zijn ouders hem naar 3 verschillende groepen lieten gaan om hem te helpen (G366). En hij neemt het op voor zijn vader als hij zegt: “Hij is net als mij en ik net als hem, wij houden allebei niet van gesprekken” (G63-68). Ook wilde hij niet dat zijn moeder gebeld werd als hij ruzie had op school: “Laat mijn moeder met rust...” (G177).

5.4.5 Zorgen voor ouders

D vertelt dat ze zich na de scheiding zorgen maakte over haar ouders: “Ik voel nu geen spanning meer omdat ze allebei een eigen plek hebben, dus dat vind ik fijn dat ze nu allebei een beetje tot rust kunnen komen”(D19) en “Mijn ouders zijn sterk geweest in de scheiding” (D328). Ook geeft ze aan dat haar ouders soms te veel met haar delen en dat ze dit niet fijn vindt, want dan denkt ze: “Oh daar gaan we weer” (D304). E had sterk het gevoel dat er geen aandacht was voor haar moeder (E116, 134, 158,171) en vond dat ze voor haar moest opkomen bij de groepsleiding: “Luister zeg, mijn moeder komt hier niet voor de lol hoor” (E166). En toen ze het gevoel had dat de groepsleiding haar moeder uitlachte werd ze boos (E190). Ze vindt het fijn dat haar moeder op de nieuwe groep wel wordt gezien (E223). Ze vindt ook dat rekening moet worden gehouden met financiële middelen van ouders (E323). F vindt het fijn als hij dichterbij huis wordt geplaatst omdat zijn moeder dan niet zo ver hoeft te rijden (F42). Hij had het idee dat hij voor zijn moeder moest opkomen als ze niet op bezoek mocht komen (F120). G denkt dat het voor zijn ouders vast vervelend was dat hij zo lang niet thuis heeft gewoond (G49) en geeft hen een knuffel als ze daar verdrietig over zijn (G52). Hij moest huilen toen zijn moeder moest huilen (F94). Ook wil hij niet dat de kinderen op zijn groep iets negatiefs over zijn ouders of broertje zeggen (F299, 312); zijn ouders hebben het al zwaar genoeg gehad (F311). Hij vond het fijn dat de groepsleiding ook zijn moeder kwam troosten (F353) en ging dan zelf ook helpen.

5.5 Kwaliteit contact groepsleiding ouders

Om te bepalen hoe jongeren de kwaliteit van het contact tussen de groepsleiding en hun ouders ervaren is gekeken naar de frequentie en inhoud van het contact, naar hoe ze tot

onderlinge afstemming komen en hoe ze over elkaar spreken. Deze sublabels worden hieronder toegelicht.

5.5.1 Frequentie en inhoud contact

Alle jongeren geven aan dat er vaak contact is tussen de groepsleiding en hun ouders. Wel lijkt dit verschillend te zijn per groep, maar er is minimaal wekelijks contact (A202, C341, D204, F62). Jongeren noemen dat er veel uitwisseling is tussen ouders en groepsleiding. Er wordt veel gebeld over en weer (F152), soms lezen ouders mee in de rapportage (A408). Ouders worden door groepsleiding geïnformeerd over het wel en wee van de jongeren. En dat is voor de jongeren heel vanzelfsprekend (B264). Jongeren werd gevraagd om een afbeelding te kiezen die de samenwerking naar hun idee zo goed mogelijk weergaf. Ook hebben ze de samenwerking verbeeld in een opstelling met poppetjes. De resultaten zijn te vinden in bijlage 5. Uit de afbeeldingen en opstellingen blijkt dat de jongeren ervaren dat er sprake is van samenwerken tussen ouders, groepsleiding en de jongere.

5.5.2 Afstemming over opvoeding

A geeft aan dat zijn ouders en groepsleiding één lijn trekken en dat vindt hij niet altijd prettig, want zijn ouders kiezen de kant van groepsleiding en niet van hem (A248). B, C, D en F hebben het idee dat hun ouders en persoonlijk begeleider veel overleggen. Als ze het niet met elkaar zouden zijn “*Dan raak je zelf in de war*” geeft D aan (D154). E en F geven beiden aan wel eens het gevoel te hebben gehad er tussenin te zitten (E184, F130). G geeft aan dat zijn ouders het onderling niet altijd eens waren (G260).

5.5.3 Respectvol spreken

Van de 7 jongeren zijn er twee die last hebben gehad van niet respectvol spreken. C en E hoorden hun ouders wel klagen over de groepsleiding (C238, G212) en E had het idee dat groepsleiding haar moeder uitlachte (E189) en F hoorde groepsleiding over zijn moeder ‘zeiken’ (F114). Jongeren willen het dan voor hun ouders opnemen. Het is voor jongeren fijn als er een goede band is tussen hun ouders en de persoonlijk begeleider. Want als ze een goede band hebben, hebben ouders ook vertrouwen in de groep (G287). En als ze samen lachen “zie je dat er toch een beetje gevoel bij zit” (E303).

5.6 Invulling samenwerking

Hier is onderzocht wat er voor jongeren belangrijk is in de samenwerking tussen groepsleiding, ouders en henzelf. De uitspraken hierover zijn verdeeld over de volgende

sublabels: hulp voor ouders, terugkoppeling oudergesprekken, formele gesprekken en gezamenlijke doelen.

5.6.1 Hulp voor ouders

De meeste jongeren vinden het fijn dat er aandacht is voor de problemen van hun ouders. Ze hebben het idee dat hun ouders tips kunnen krijgen over de aanpak (A275, B119, E145, F91, G30) of dat zij hiermee ‘ontzorgt’ worden (D294). E geeft aan dat het erg verschilt per groep en soms per begeleider hoeveel aandacht er voor haar moeder was (G116-142).

5.6.2 Terugkoppeling oudergesprekken aan jongeren

Opvallend is dat de meeste jongeren aangaven hier niet zoveel over terug te willen horen. Ze vinden het belangrijk dat hun ouders geholpen worden, zie paragraaf 5.6.1, maar hoeven geen terugkoppeling (A207, B187, C206, F166) “De rest is allemaal privé, daar ga ik me ook niet mee bemoeien, dat is niet voor mijn oren bestemd” (D127). Jongeren willen wel graag betrokken worden bij planbesprekingen, zie 5.6.3.

5.6.3 Formele gesprekken

Van het kennismakingsgesprek weten de meeste jongeren nog weinig (A196, B52, D76). Op de planbesprekingen en evaluaties kijkt het grootste gedeelte goed terug en vinden het prettig hierbij te zijn omdat het over hen gaat (A439, B282, D285, E356). G geeft aan niet van gesprekken te houden, evenals zijn vader (G63)

5.6.4 Gezamenlijke doelen

Jongeren geven aan dat het fijn is als niet alleen zij maar ook hun ouders dingen moeten leren (A134, B102, C149, D135, F74, G26). “Je bent nooit te oud om te leren” (A286). E gaf aan dat ze het idee had dat er alleen aan haar doelen werd gewerkt (E113).

5.7 Resultaten focusgroep

Voor de focusgroep zijn groepsleiders van diverse behandelgroepen benaderd. Uiteindelijk hebben 5 groepsleiders meegewerkt. Hieronder een overzicht van de

samenstelling. Uit de interviews zijn 2 kernlabels gefilterd die in paragraaf 5.8 en 5.9 beschreven worden

Groepsleiding	Geslacht	Werkzaam op	Aantal jaren werkzaam	Opleidingsniveau
A	V	Behandelgroep adolescenten	> 15	Hbo
B	V	Behandelgroep adolescenten	>5	Hbo
C	V	Behandelgroep adolescenten	>15	Mbo
D	V	Deeltijdbehandeling	>5	Hbo
E	V	Behandelgroep	<5	Hbo

Tabel 4 samenstelling focusgroep

5.8 Herkennen van loyaliteit

De groepsleiding werd gevraagd aan welke jongeren of welk gedrag ze moesten denken bij het begrip loyaliteit. Daaruit werden de volgende sublabels onderscheiden: indirecte en gespleten loyaliteit, emoties van jongeren, inzetten van middelen en herkennen van patronen.

5.8.1 Indirecte en gespleten loyaliteit

Alle groepsleiders konden voorbeelden noemen van gedrag van jongeren waar loyaliteit aan ten grondslag ligt, zoals stiekem appen met ouders (A294), gedrag van ouders relativeren (D346, D341), niet zeggen dat je naar ouders gaat (C54), niet boos kunnen worden op ouders (E202). Ook zagen ze voorbeelden van gespleten loyaliteit vooral bij kinderen van gescheiden ouders. Zo lukt het een aantal jongeren van gescheiden ouders niet om met beide ouders contact te hebben, het is of met de een of met de ander. Of houdt een jongen het contact met zijn vader af om zijn moeder niet teleur te stellen (A75, B34).

5.8.2 Emoties van jongeren

Groepsleiders benoemen de volgende emoties bij jongeren: lijdensdruk door ervaringen uit het verleden (B98), gemis van ouders (C21), boosheid (op ouders) (A118), verdriet (C186), eenzaamheid (A270), teleurstelling als een ouder niet op bezoek of verjaardag komt (A353), verwachtingen hebben van ouders (E358), accepteren van ouders (144).

5.8.3 Interventies

Om bovenstaande emoties boven tafel te krijgen zet de groepsleiding vooral gesprekken in (A336), maar ook bijvoorbeeld een netwerkcirkel (C18), genogram (D332) of een wandeling (E211).

5.8.4 Herkennen patronen

Er worden bepaalde patronen herkend die moeilijk te doorbreken lijken. Zo lukt het een jongere niet om haar vader anders te zien en over haar teleurstelling heen te stappen (A130). Of ziet groepsleiding een ouder die zich opstelt als een gekwetst kind waardoor haar dochter ook weer gekwetst wordt (A385). Ze zien jongeren die dan weer met de ene en dan met andere ouder contact hebben (B29) of zien dat jongeren zich gedragen naar de verwachtingen van hun omgeving, zoals je school niet afmaken (D109)

5.9 Rechtdoen aan loyaliteit

Aan groepsleiding werd gevraagd wat ze zelf kunnen doen als ze in het gedrag het thema loyaliteit herkennen. Hieruit kwamen de volgende sublabels naar voren: erkennen van de last van jongeren, eigen valkuilen herkennen, vertalen tussen ouders en jongeren, verdragen verdriet jongeren, hulp bieden aan ouders en terugkoppeling hiervan aan jongeren.

5.9.1 Erkennen van de last van jongeren

Jongeren hebben veel meegemaakt in hun leven en de groepsleiders geven aan dat het belangrijk is hun last te erkennen en hier ruimte aan te geven. Dit kan bijvoorbeeld door te benoemen wat ze zien aan emoties of gedrag en dit te spiegelen (A79). Of door hen uit te nodigen hun verhaal te vertellen (E211) en hun gevoel te erkennen (A181).

5.9.2 Je plek kennen als groepsleiding, valkuilen herkennen

Groepsleiding herkent dat er een aantal valkuilen zijn als jongeren zich negatief uitlaten over hun ouder(s). A probeert vooral een luisterend oor te zijn en het gevoel te erkennen, jongeren moeten kunnen ventileren (A161). B probeert ruimte te geven aan de emoties van de jongeren (B168). C en E herkennen hun eigen irritaties over gedrag van ouders, maar geven aan zich daar niet uit te spreken richting de jongeren (C191, E208), D

beseft zich heel goed dat ouders altijd de belangrijkste personen blijven in het leven van de jongere en dat je als groepsleider altijd op het tweede plan staat(D37).

5.9.3 Vertalen tussen ouders en jongeren

Met name A en D geven aan dat ze veel investeren om het gedrag van ouders en jongeren naar elkaar te vertalen. Dat doen ze door bijvoorbeeld gezamenlijke gesprekken te plannen waarin verwachtingen en teleurstelling naar elkaar worden uitgesproken (A126), door ouders aan te moedigen zelf bepaalde dingen naar hun kind uit te spreken (D234), door ouders uit te nodigen tot zelfreflectie en ze te laten vertellen over hun leven(A377) of door een besluit van ouders uit te leggen aan een jongere (D249).

5.9.4 Verdragen verdriet jongeren

Allen geven aan dat het verdriet van de jongeren hen ook kan raken (A146, D156). “Haar moeder liet haar zitten op verjaardagen (...) dat is wel heel verdrietig vind ik, daar heb ik wel moeite mee” (B189). En dat ze hierdoor zelf ook wel boosheid en onbegrip richting ouders kunnen voelen (C191, D196, E206). Ventileren bij collegae is dan erg belangrijk (D194).

5.9.5 Hulp bieden aan ouders en terugkoppelen aan jongeren

A geeft aan dat ze veel investeert in oudergesprekken om bijvoorbeeld een vastgelopen contact weer vlot te trekken (A150). Ze koppelt dit niet altijd terug aan jongeren, hangt af of dit gaat over persoonlijke processen of ouderprocessen (A225). Soms willen ouders hun ‘ei kwijt’ (C253), een taalbarrière kan contact met ouders in de weg zitten (C425). D vindt het belangrijk om vooral ouders in positie te brengen zelf dingen te bespreken met hun kind en niet als spreekbuis te worden ingezet (D233).

5.10 Resultaten experts

Er zijn 2 experts benaderd die veel onderzoek hebben gedaan naar wat werkt in de residentiële zorg: Annemiek Harder en Peer van der Helm. Zij werden bevraagd op wat zij zien als werkzame bestanddelen in de samenwerking tussen groepsleiding en ouders en wat hun indruk is van de kennis en vaardigheden van groepsleiding. Beide onderzoekers hebben geen contextuele opleiding genoten. Als derde expert is Kees Verduijn geïnterviewd. Hij is contextueel hulpverlener en onderzoeker. Als kernlabel is opgesteld: hoe kan volgens experts groepsleiding recht doen aan loyaliteit van jongeren in de behandeling? De volgende sublabels zijn hierin onderscheiden: kennis over loyaliteit, verbinding met ouders, onderzoek

naar samenwerking tussen groepsleiding en ouders, toerusten groepsleiding, systeemgericht kijken.

5.10.1 kennis hebben over loyaliteit bij jongeren door hulpverleners

Harder geeft aan dat verbinding met ouders nu eenmaal heel essentieel is (A29), groepsleiding zou meer oog moeten hebben voor loyaliteit en het kunnen benoemen (A117). Het is belangrijk te beseffen dat jongeren vaak andere waarden hebben meegekregen (A45 en 81). Ze merkte in haar interviews dat jongeren hun ouders niet willen teleurstellen. Gedurende het gesprek geeft ze aan dat loyaliteit uit veel meer dingen kan blijken dan we in de gaten hebben (A147). Van der Helm noemt in zijn onderzoek dat er ‘double-bind’ ontstaat: het kind is zowel loyaal aan zijn ouders als ook gesloopt door de ouders (B71). Zijn uitspraak is vrij stellig: “Groepsleiding heeft geen verstand van loyaliteit”. Volgens Verduijn ligt dit genuanceerder: door de hectiek van alledag is er niet altijd oog voor loyaliteit, maar hij heeft ook heel mooie voorbeelden gezien (C119).

5.10.2 Verbinding groepsleiding met ouders

Harder zegt hierover: “Het kind is hier wel opgegroeid en ouders kennen hun kind als geen ander en zijn een belangrijke informatiebron. Het is een uitdaging om je eigen waarden en normen aan de kant te zetten en ouders te betrekken” (A120). Van der Helm geeft aan dat de verbinding met ouders soms lastig is, omdat ouders bang zijn de schuld te krijgen (B85). Dat vraagt veel voorzichtigheid (B122) en loslaten van je morele oordelen (B304). Hij ziet grote winst in het intensiever samenwerken met ouders en hen op de groep uitnodigen (B193, 228). Volgens Verduijn levert de verbinding van groepsleiding met ouders ruimte op voor de jongere (C131).

5.10.3 Onderzoek naar wat werkt in de samenwerking tussen ouders en groepsleiding

Harder als Van der Helm geven aan dat er nog meer onderzoek nodig is naar het contact tussen ouders en kinderen gedurende uithuisplaatsing (A29, A95, B21). Uit onderzoek is gebleken dat een goede samenwerking een positief effect heeft op het leefklimaat en hiermee op de motivatie van jongeren voor behandeling (B36, B40, B50). Het bevorderen van het gevoel van verbondenheid is het allerbelangrijkste (B228). Verduijn ziet in onderzoek bij gezinshuizen dat instemming van ouders met plaatsing heel belangrijk is (C47)

5.10.4 Toerusten groepsleiding

Groepsleiding kan volgens Harder juist proberen om de context mee te krijgen en de verbondenheid te versterken (A64, A70) en meer benoemen wat ze zien bij jongeren (A117).

Van der Helm geeft aan dat groepsleiding in hun opleiding te weinig leert over loyaliteit (B158, 162, 304). Daarnaast verdedigt hij de groepsleiding: te grote groepen, te weinig vaste krachten. Eerst moeten basale arbeidsomstandigheden en leefklimaat op orde zijn (B182, B207) voordat je toekomt aan de samenwerking met ouders. Verduijn ziet grote verschillen in opleidingen. Op de hogeschool waar hij werkt is veel aandacht voor verbondenheid van het kind met zijn ouders. Hij geeft echter ook aan dat hulpverleners moeten ‘rijpen’ en niet alles in hun opleiding kunnen leren (C220).

5.10.5 Systeemgericht kijken

Harder pleit er voor het kind te bezien in zijn context, met zijn waarden en normen (A120,129). Van der Helm meent dat de systeemtherapie een grote waarde zou kunnen hebben in de residentiële zorg (B59, B252, B269, B272), “want het heeft geen zin een kind te behandelen als het daarna naar een verrot systeem teruggaat” (B197). Er moet aandacht zijn voor de intergenerationele probleemtransmissie (B203). Verduijn stelt dat het samenwerken met ouders verankerd moet zijn in de behandelvisie van de instelling (C65).

5.11 Conclusie

Uit de interviews met jongeren blijkt dat zij ervaren dat het contact met hun ouders verbeterde gedurende de uithuisplaatsing. De uithuisplaatsing zelf is echter een heel ingrijpende ervaring. Jongeren leggen de oorzaak vooral bij zichzelf. Loyaliteit naar ouders spreekt uit de ontwijkende antwoorden, tegenstrijdige boodschappen en het verdedigen van ouders. Voor de jongeren is het belangrijk dat er een goed en respectvol contact is tussen de groepsleiding en ouders. Uit het focusgroepinterview met vijf groepsleiders blijkt dat zij loyaliteit wel herkennen; ze missen echter handvatten hoe hier mee om te gaan en vinden het lastig het verdriet van de jongere te verdragen. Drie experts geven aan dat het goed kunnen vormgeven van de samenwerking met ouders onder druk staat omdat de randvoorwaarden ontbreken. Groepsleiding dient toegerust te worden in tijd, intervisie en kennis over loyaliteit.

6. Conclusie en discussie

6.1 Inleiding

In de conclusie wordt de centrale vraagstelling beantwoord en worden de resultaten van de interviews gelinkt aan de literatuur. Verder worden in de paragraaf ‘discussie’ de beperkingen van de studie beschreven, de reikwijdte van de resultaten en verklaringen voor de uitkomsten.

6.2 Conclusie

Als centrale vraagstelling voor dit onderzoek is geformuleerd:
Welke loyaliteitsuitspraken doen jongeren in de evaluatie van de samenwerking tussen ouders en groepsleiding en hoe kan recht gedaan worden aan loyaliteit binnen residentiële behandeling?

Jongeren zelf hebben in onderzoek nog weinig stem gehad. Vandaar dat werd gekozen voor het interviewen van jongeren. **Welke loyaliteitsuitspraken** zijn nu uit de interviews te destilleren?

Allereerst geven alle jongeren aan dat er fikse problemen waren voordat ze uit huis geplaatst werden. Opvallend is dat de jongeren de oorzaak hiervoor bij zichzelf leggen: zij luisterden niet en zij hielden zich niet aan de regels. Geen enkele jongere gaf aan dat het thuis wonen niet meer kon vanwege de problematiek van ouders. Dit sluit aan bij het genoemde onderzoek in paragraaf 3.5. waarin jongeren zichzelf de schuld gaven van de problemen thuis.

Ten tweede werd duidelijk dat de uithuisplaatsing zelf voor alle jongeren erg ingrijpend is. Ze weten niet wat hen te wachten staat en voelen zich de beginperiode op de groep heel alleen; ze missen hun vertrouwde omgeving. Ze zijn soms boos op hun ouders, maar kunnen dit niet tegen hen zeggen. Als hierop wordt doorgevraagd gaan jongeren ontwijkende antwoorden geven of hun ouders verdedigen. Ook als ze in andere opzichten teleurgesteld worden door hun ouders doordat er bijvoorbeeld weinig contact is of ouders niet op bezoek komen, verdedigen de jongeren hen. Expert Verduijn noemt dit ‘herstelopmerkingen’.

Ten derde ervaren de jongeren het contact tussen de groepsleiding en hun ouders essentieel. Er lijkt rust te komen als jongeren ervaren dat hun ouders gezien en gehoord worden, dat ouders als serieuze gesprekspartner worden gezien. Dit komt overeen met het onderzoek van de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders zoals genoemd in paragraaf 3.7. (Koot en Noordergraaf in Harder, Knorth & Kuiper, 2020, p. 133). Het is voor de jongeren belangrijk dat er respectvol gesproken wordt door groepsleiding over ouders en andersom. Hierdoor kunnen jongeren uit een loyaliteitsconflict blijven en hoeven ze niet te kiezen tussen ouders en groepsleiding. Dit sluit aan bij de citaten van Nagy, Onderwaater en Govaerts in paragraaf 4.3 en 4.4. Jongeren vinden het fijn dat de groepsleiding een deel van

de zorg uit handen kan nemen en er is voor zijn ouders. Dit haalt een last van hun schouders en maakt ook dat ze zich geen zorgen hoeven te maken dat ze hier mogelijk weer weg moeten. Jongeren geven duidelijk aan dat ze geen terugkoppeling hoeven van de oudergesprekken, anders gaan ze immers opnieuw de last van ouders dragen en nu mogen ze dat overlaten aan de groepsleiding

Ten vierde is het zorgen voor ouders een uiting van loyaliteit: een kind heeft volgens Nagy immers het recht om te geven. Zorgen voor hun ouder doen ze door aandacht te vragen voor de financiële situatie van een ouders, door voor hen op te komen als ze uitgelachen worden, door een knuffel te geven als ouders moeten huilen, door hen te verdedigen tegen andere kinderen.

Vervolgens wordt ingegaan op het tweede deel van de vraagstelling: **hoe kan recht gedaan worden aan loyaliteit binnen residentiële behandeling?**

Herkent de groepsleiding deze uitingen van loyaliteit nu voldoende? Experts Harder en Van der Helm zijn hierover pessimistisch. Naar hun idee hebben groepsleiders onvoldoende oog voor die onlosmakelijke verbondenheid. Van der Helm zegt hierover dat de voorwaarden om te kunnen investeren in de samenwerking met ouders niet voldoende aanwezig zijn: de groepen zijn te groot, de werkdruk te hoog en er is te veel wisseling van personeel. Daarnaast is er in de opleiding onvoldoende aandacht voor dit thema. Verduijn nuanceert dit beeld: hij ziet hulpverleners investeren in de verbinding, maar dit vraagt wel inbedding in de methodiek.

Het focusgroep interview met groepsleiders van diverse behandelgroepen levert een iets ander beeld op, al moet hier als kanttekening bij worden geplaatst dat deze groepsleidster allen over basale contextuele kennis beschikken. Groepsleiding blijkt bepaalde aspecten van loyaliteit te herkennen. Zo zien ze achter het liegen over waar iemand naar toe gaat de angst om ouders te verliezen, ze herkennen gespleten loyaliteit bij een kind van gescheiden ouders en ze zien de hunkering naar goedkeuring van de ouders en het verlangen naar contact. Ook herkent groepsleiding de valkuil dat ze de negatieve uitlatingen van een jongere over een ouder niet moeten beantwoorden. Ze zijn meestal in staat om de pijn en teleurstelling van jongeren bespreekbaar te maken zonder ouders te beschuldigen. Groepsleiding voelt zich echter onvoldoende toegerust om dit vervolgens op te pakken in gesprekken met jongeren en hun ouders. Voor een aantal groepsleiders was het een eyeopener om terug te horen hoe belangrijk jongeren het contact tussen de groepsleiding en hun ouders vinden. Verder gaf de groepsleiding aan dat de band die zij opbouwen met jongeren maakt dat ze het verdriet en de teleurstelling van de jongeren soms moeilijk te verdragen vinden. Expert Verduijn noemt dit 'de hogere wiskunde van de hulpverlening': het kunnen verdragen van de pijn van een ander. Volgens hem is intervisie hierin een belangrijk instrument, al is dat ook een wijsheid die je gedurende je leven opbouwt. Stoom kunnen afblazen bij een collega of intervisie zijn hiervoor noodzakelijk.

Recht doen aan loyaliteit start met het herkennen van uitingen van de jongeren. Vervolgens dient dit ook in contacten met ouders meegenomen te worden. Uit onderzoeken (zie paragraaf 3.6 en 3.7) blijkt immers hoe belangrijk die alliantie tussen groepsleiding en ouders is voor de ontwikkeling van de jongeren. Groepsleiding is zich hiervan nog onvoldoende bewust en voelt zich hierin soms handelingsverlegen.

6.3 Discussie

6.3.1 Beperkingen van de studie

Het gevaar was aanwezig dat de onderzoeker de jongeren mogelijk in een deloyale positie kon brengen door hen te vragen naar de problemen tussen hen en hun ouders. Om dit te voorkomen werden de jongeren ook bevraagd naar de fijne momenten met hun ouders. Het is de vraag of jongeren zich vertrouwd genoeg voelden om alles te delen, alhoewel jongeren met LVB meestal vrij direct zijn. Er is gewerkt met ondersteunende middelen, zoals plaatjes en poppetjes om hun verhaal te onderbouwen.

6.3.2 Externe validiteit

Er zijn jongeren geworven van diverse behandelgroepen om zo te voorkomen dat de resultaten alleen iets over die specifieke behandelgroep of die groepsleiding zou zeggen. Men spreekt dan van inductieve generalisatie. Aangezien er veel overeenkomsten waren in de antwoorden en ervaringen, kunnen de uitkomsten gelden voor de gehele groep uithuisgeplaatste jongeren met LVB. Ze zijn niet te generaliseren naar uithuisgeplaatste jongeren met normale intelligentie. Van de groepsleiders die zitting hadden in de focusgroep is al eerder vastgesteld dat zij via interne scholing basale kennis hadden over loyaliteit. Daarmee zijn deze resultaten niet geldig voor alle groepsleiders. Om de resultaten van de interviews te kunnen beoordelen op representativiteit zijn ze voorgelegd aan experts die zich door middel van onderzoek richten op de samenwerking tussen ouders en hulpverlening.

Als maatschappelijke relevantie van dit onderzoek kan worden genoemd dat jongeren die goed kunnen profiteren van gezinsgerichte zorg stabielere volwassenen worden die beter zijn toegerust om hun leven en dat van hun eventuele kinderen vorm te geven.

6.3.3 Verklaringen uitkomsten

Zoals in de interviews met de experts al naar voren kwam: loyaliteit is geen meetbaar begrip. Om te onderzoeken hoe loyaliteit zich manifesteert is het van belang om, zoals Verduijn stelt, de breuk, de pijn te gaan zoeken, en wat daarop volgt. Door jongeren te vragen waarom ze uithuisgeplaatst zijn, door hen te vragen naar het contact met hun ouders voor en na de plaatsing werd de pijn en vervolgens de loyaliteit zichtbaar. Jongeren gaven allemaal blijk van deze loyaliteitsuitingen, ieder op zijn eigen manier ongeacht de kwetsuren of voorgeschiedenis. Dit komt overeen met hetgeen Nagy zegt over loyaliteit, namelijk dat het gaat over een onlosmakelijke verbondenheid. Dat er in onderzoek nog weinig aandacht is besteed aan loyaliteit van jongeren die uithuisgeplaatst zijn, komt dus aan de ene kant doordat het moeilijk te meten, te scoren is en aan de andere kant dat veel onderzoekers wetenschappers zijn zonder contextuele achtergrond. Groepsleiding bleek in het focusgroep interview wel degelijk loyaliteit bij de jongeren te herkennen, dit in tegenstelling tot waar de experts van uit gingen. Mogelijk dat hierin heeft meegespeeld dat de groepsleiders allen over

basale contextuele kennis beschikten via (interne) opleiding. Daarnaast betrof het groepsleiders die werken in een stabiel team, dus waar de randvoorwaarden aanwezig zijn om te kunnen investeren in de samenwerking met ouders (zie ook Harder en Van der Helm).

6.3.4 Aanbevelingen voor de praktijk

Uit de interviews met jongeren blijkt wel dat loyaliteit richting ouders onlosmakelijk. Tegelijkertijd is er ook het verdriet en de teleurstelling over hoe het is gelopen thuis, over wat ze niet hebben ontvangen van ouders, groot. Het is noodzakelijk dat groepsleiding deze beide kanten herkent en als uitgangspunt kan nemen in de behandeling en dat ze oog hebben voor de problemen van ouders (In paragraaf 3.3 werd immers al duidelijk dat er sprake is van veel gezinsproblematiek). Dat leidt tot de volgende aanbevelingen:

- Groepsleiding heeft kennis van loyaliteit en hoe zich dit kan uiten, hiervoor is scholing en coaching nodig.
- Groepsleiding is in staat om teleurstellingen tussen jongeren en hun ouders bespreekbaar te maken vanuit een meerzijdig partijdige houding.
- Aangezien jongeren met LVB en ouders met LVB niet altijd verbaal handig zijn, is het raadzaam gesprekken te ondersteunen met visuele middelen.
- Groepsleiding kan in intervisie en coaching een plek hebben waarin ze het verdriet van de jongeren leren verdragen en reflecteren hoe ze hier op een professionele manier mee om kunnen gaan.
- De randvoorwaarden in een team zijn aanwezig (kleine behandelgroep, stabiel team met vaste krachten en een veilig leefklimaat), zodat groepsleiding mogelijkheden heeft om ouders actief te kunnen betrekken
- Groepsleiding heeft oog voor de pijnlijke stap van de uithuisplaatsing en kan deze pijn met zowel ouders als jongeren bespreken. Uit de interviews blijkt dat jongeren zich weinig van het kennismakingsgesprek kunnen herinneren. Het is belangrijk dit anders vorm te geven: minder te focussen op doelen en aandacht te hebben voor het verdriet en faalervaringen van ouders en jongeren.
- Ouders hebben vaak negatieve ervaringen met hulpverleners, zijn bang voor veroordeling en trekken zich terug. Als er geen aandacht is voor het rouwproces van ouders zal dit de samenwerking moeilijker maken.
- Groepsleiding is zich bewust van het feit dat het investeren in een goed contact met de ouders van de jongere een belangrijke voorwaarde is voor de ontwikkeling van de jongere.
- Groepsleiding kan het zorgen van jongeren voor hun ouders zien en hen hiervoor erkenning geven: een kind heeft immers het recht om te geven.
- De samenwerking met ouders is opgenomen in het methodisch werken op de behandelgroep en dit wordt vanaf de start van de behandeling actief ingezet, te denken valt aan periodieke behandelevauaties, huisbezoeken, thema-avonden, gezinsgesprekken, activiteiten op de groep en ouders zoveel mogelijk hun oudertaken laten houden zoals bijvoorbeeld voorlezen of koken.

6.3.5 Aanbevelingen vervolgonderzoek

Tot nu toe is er weinig aandacht geweest voor loyaliteit bij jongeren die uithuisgeplaatst zijn. Aangezien dit thema meer in het oog springt binnen de gezinshuizen en pleegzorg is in onderzoek vooral daar de focus op gelegd. Een goede samenwerking met ouders is echter minstens net zo belangrijk binnen de residentiële zorg en grootschaliger en longitudinaal onderzoek naar loyaliteit, zoals Verduijn ook bepleit, zou nodig zijn. Daarnaast zou het interessant zijn om jongeren te interviewen die geen contact meer met hun ouders hebben om te horen of hun loyaliteitsuitingen verschillen. Deze jongeren zijn buiten dit onderzoek gelaten. Ook is het van belang om jongeren aan het woord te laten zonder LVB om te bekijken of hun ervaringen anders zijn. Daarnaast is het een idee om ouders te interviewen of zij loyaliteit herkennen bij hun kinderen.

LITERATUUR

Ausloos, G. (1980). *Family therapie and the Institution*. Paper/voordracht te Geneve.

Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Van der Velden, T., & De Goede, M. (2013). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv.

Baker, A.M.L., Metha, N. & Chong, J. (2013), Foster Children caught in loyalty conflicts: implications for mental health treatment providers. *The American Journal of Family Therapy*, 41:363-375. doi: 10.1080/01926187.2012.728902

Baker, B.L., Blacher, J., Kopp, C.B. & Kraemer, B. (1997), Parenting Children with mental retardation, international review of Research, *Mental Retardation*, 20, 1-45.
[https://doi.org/10.1016/S0074-7750\(08\)60174-3](https://doi.org/10.1016/S0074-7750(08)60174-3)

Beer, Y. de (2011). *De Kleine Gids Mensen met een licht verstandelijke beperking*. Alphen aan de Rijn: Kluwer.

Boeije, H. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek, denken en doen*. Amsterdam: Boom uitgevers.

Boszormenyi-Nagy, I. (2004). *Grondbeginselen van de contextuele benadering (2^e druk)*. Haarlem: de Toorts.

Boszormenyi-Nagy, I. & Krashner, B. (1994). *Tussen Geven en Nemen, over Contextuele therapie (4^e druk)*. Haarlem: de Toorts.

Breen, R.L. (2006). A Practical Guide to FocusGroup Research. *Journal of Geography in Higher Education*. Vol. 30 (3), 463-465. doi: 10.1080/03098260600927575

Buitendijk, N. & Driel, H. van (2011). *Systeem op nummer 1: systemisch werken in de vrijwillige residentiële jeugdzorg*. Ongepubliceerd bacheloronderzoek SPH. Ede:CHE.

Collot d'Escury, A. (2005). Sociale vaardigheden in perspectief: kunnen LVG jongeren perspectief nemen? *Onderzoek & Praktijk*, 3 (2), 33-37.

Dekker, M.C., & Koot, H. M. (2003). DSM-IV disorders in children with borderline to moderate intellectual disability. I: Prevalence and impact. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 915-922.
<https://doi.org/10.1097/01.CHI.0000046892.27264.1A>

Diepenhorst, M.C. & M. Hollander (2011), Zorg voor licht verstandelijk gehandicapten: Aard en omvang van LVG-zorg. Geraadpleegd in mei 2019, van https://www.kennispleingehandicaptensector.nl/docs/KNP/KNP%20GS/Zorg_voor_licht_verstandelijk_gehandicapten.pdf

Didden, R. (Red.) (2006), In perspectief: gedragsproblemen, psychiatrische stoornissen en lichte verstandelijke beperking. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Didden, R., Troost, P., Moonen, X. & Groen, W. (2016). Handboek psychiatrie en lichte verstandelijke beperking. Utrecht: De Tijdstroom.

Ducommun-Nagy, C. (2008). Van onzichtbare naar bevrijdende loyaliteit. Leuven: Acco

Emersen, E., Einfeld, S. & Stancliffe, R.J. (2011). Predictors of the persistence of conduct difficulties in children with cognitive delay. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52 (11), 1184-1194. doi: 10.1111/j.1469-7610.2011.02413.x

Gennep, A. van (2007). Waardig leven met beperkingen. Over veranderingen in de hulpverlening aan mensen met beperkingen in hun verstandelijke mogelijkheden. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Geurts, E. (2010). Ouders betrekken in de residentiële jeugdzorg: een onderzoek naar inhoud en uitkomsten van contextgerichte hulpverlening. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Geurts, E. M. W., Knorth, E. J., & Noom, M. J. (2004). Jeugdzorg in context: Resultaten van een vooronderzoek. Leiden: Universiteit Leiden, Afdeling Orthopedagogiek.

Gorske, T. T., Srebalus, D. J., & Walls, R. T. (2003). Adolescents in residential centers: Characteristics and treatment outcome. *Children and Youth Services Review*, 25(4), 317–326. [https://doi.org/10.1016/S0190-7409\(03\)00014-8](https://doi.org/10.1016/S0190-7409(03)00014-8)

Govaerts, J-M. (2019). Hechtingsproblemen in gezinnen, integratie van de hechtingstheorie in het systeemtherapeutische model. Tiel: Lannoo.

Grupper, E. & Mero-Jaffe, I. (2007). Residential staff's changing attitudes toward parents of children in their care: rationale and healing effects on children, parents and staff. *Child Youth Care Forum*. 2008; 37:43-56. doi 10.1007/s10566-007-9047-x

Harder, A.T., Knorth, E.J. & Zandberg T.J. (2006). Residentiële Jeugdzorg in beeld: een overzichtstudie naar de doelgroep, werkwijzen en uitkomsten. Amsterdam: SWP.

Harder, A.T., Knorth, E.J., Kalverboer, M.E., Tausendfreund, T. & Knot-Dickscheit, J. (2017). Parental perspectives: Risk and protective factors associated with parenting quality for parents of adolescent in secure residential care. *Child & Family Social Work*. 2017; 1-9.

Harder, A.T., Knorth, E.J. & Kuiper, C.H.Z. (2020). Uithuisgeplaatste jeugdigen: sleutels tot succes in behandeling en onderwijs. Amsterdam: SWP.

Hekken, S.M.J. van & Melse, J. (1988). Ernstig verwaarloosd, hulpverlening aan kinderen en hun ouders naar de ideeën van Ivan Boszormenyi-Nagy. Amsterdam/Lisse: Swets & Zeitlinger.

Helm, G.H.P. van der & Stams, G.J.J.M. (2012). Conflict and coping by clients and group workers in secure residential facilities. In: K. Oei, & M. Groenhuizen (Eds), Progression in forensic psychiatry about boundaries (pag. 553-565). Amsterdam: Kluwer.

Helm, G.H.P. van der, Stams, G.J.J.M. & Laan, P.H. van der (2011). Measuring group climate in a forensic setting. *The Prison Journal*, 91, 158-177. doi: 10.1177/0032885511403595

Helm, G.H.P. van der. (2018). Hoop op een gewoon leven voor kinderen die het niet getroffen hebben. *Jeugdbeleid* 12: 31-61. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Kummeling, J. (1994). Uit huis geplaatst....en dan? Begeleiding van uit huis geplaatste jongeren. Baarn: Nelissen.

Michielsen, M., Van Mulligen, W., & Hermkens, L. (2008). *Leren over leven in loyaliteit*. Leuven: Acco.

Mortel, M. van de & Valenkamp, M. (2011). *Samen werken aan perspectief*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Nieuwenhuizen, M. van (2004). *Social Information Processing in children with mild intellectual disabilities*. Proefschrift: Universiteit Utrecht.

Olthof, J., Vermetten, E. (1994). *De mens als verhaal, narratieve strategieën in psychotherapie voor kinderen en volwassenen*. Amsterdam: Boom Uitgevers.

Onderwaater, A. (2018). *De onverbreekelijke band, Inleiding & ontwikkelingen in de contextuele therapie van Nagy* (10e druk). Amsterdam: Pearson Benelux B.V.

Pieper, M. (1993). *Seit Geburt Körper behindert. Behinderung als kontinuierliche lebensgeschichtliche Erfahrung aus der Sicht Betroffene rund deren Familien*, Deutscher Studien Verlag, Weinheim.

Ploeg, J. van der (1999). Een eeuw tehuizen, van idealisme naar professionalisme. In R. de Groot & J. van der Ploeg (red.), *Het kind van de eeuw: het kind van de rekening?* (P. 69-87). Houten; Bohn Stafleu Van Loghum.

Roest, J.J., Helm, G.H.P. van der & Stams, G.J.J.M. (2016). The Relation Between Therapeutic Alliance and Treatment Motivation in Residential Youth Care: A Cross-Lagged Panel Analysis. *Child and Adolescent Social Work Journal* 33:455–468. doi 10.1007/s10560-016-0438-4

Saunders, M, Lewis, Ph. & Thornhill, A. (2011). *Methoden en technieken van onderzoek*. Amsterdam: Pearson Benelux B.V.

Schofield, G., Larsson, B. & Ward, E. (2016). Risk, resilience and identity construction in the life narratives of young people leaving residential care. *Child and Family Social Work* 2017 (22), 782-791.
doi:10.1111/cfs.12295.

Schuiringa, H. (2014). *Children with mild tot borderline intellectual disabilities and externalizing behavior: Individual characteristics, family functioning and treatment effectiveness*. Proefschrift Universiteit Utrecht.

Schuiringa, H., van Nieuwenhuijzen, M., Orobio de Castro, B., Matthys, W. (2015). Parenting and the parent-child relationship in families of children with mild to borderline intellectual disabilities and externalizing behavior. *Research in Developmental Disabilities*, 2015(36), 1-12

Spierenburg, M., & Hagen, B. (2008). *Integrale werkwijze voor LVG-jongeren met gedragsproblemen: Sluitende aanpak van zorg, onderwijs en arbeid*. Utrecht: VOBC LVG

Stoll, J., Bruinsma, W. & Konijn, C. (2004), *Nieuwe cliënten voor bureau jeugdzorg? Jeugdigen met meervoudige problemen waaronder een lichte verstandelijke beperking en instrumenten voor herkenning en signalering*. Geraadpleegd in maart 2019, van <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/NieuweClientenVoorBureauJeugdzorg.pdf>

Teeuwen, M. (2012). *Verraderlijk gewoon, licht verstandelijk gehandicapte jongeren, hun wereld en hun plaats in het strafrecht*. Amsterdam: SWP

Vermeulen, T., Jansen, M., & Feltzer, M. (2007). LVG: Een licht verstandelijke handicap met zware gevolgen; een onderzoek naar de problematiek van licht verstandelijk gehandicapte jeugdigen. *Onderzoek & Praktijk*, 5(2), 4-15

Wester, F. (2019). *Kwalitatief interviewen*. Amsterdam: Boom uitgevers.

Yperen, T. van, Carati, C., Schuppert, J., & Vermunt, C. (2000). *Modules en programma's in de jeugdzorg*. Geraadpleegd in april 2019, van <http://www.kindermishandeling.info/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/ModulesEnProgrammasInDeJeugdzorg.pdf>

Songtekst

Mayer, J. (2017). In the blood. Op *The search for Everything*. Geraadpleegd op 1 juni 2020, van

https://www.google.com/search?sxsrf=ALeKk01mi4JD-UeOwhYHI1qxCNCdGCKL_w%3A1592071676778&ei= BXIXt7_LorzkwWqyrOIBA&q=in+the+blood+lyrics+john+mayer&oq=in+the+blood+lyric&gs_lcp=CgZwc3ktYWlQARgBMgIIADICCAyAggAMgIIADICCAyAggAMgIIADIGCAAQFhAeMgYIABAWEB4yBggAEBYQHjoECAAQRzoECAAQQ1C8sAdY9sAHYIbXB2gAcAF4AIABflgB3QOSAQM1LjGYAQCgAQGqAQdnd3Mtd2l6&sclient=psy-ab

Bijlage 1 Interviewleidraad jongeren

Inleidend praatje en uitleg van het interview. Kan je jezelf even aan me voorstellen?

Vragen	Doorvragen
1. Kan je iets vertellen over je thuissituatie?	Wat was fijn, wat ging moeilijk? Wat zijn sterke kanten van jouw gezin? Hoe merk jij het als er problemen zijn. Wat zou er moeten veranderen voordat je weer thuis kan wonen?
2. Hoe was je kennismaking met de groep en de groepsleiding?	Waar zat je? Hoe werden jullie welkom geheten? Wat werd er aan jou gevraagd. Wat vertelde je over jezelf? Wat was prettig en wat kon beter volgens jou? Wat zeiden je ouders na de kennismaking tegen elkaar en tegen jou?
3. Hoe worden je ouders bij de behandeling betrokken?	Hoe merk je dat? Wordt er aan jou verteld wat je ouders en groepsleiding hebben besproken? Weet jij het als er een gesprek tussen de groepsleiding en jouw ouders is gepland? Wat vind jij prettig en niet prettig aan het betrekken van jouw ouders?
4. Is er ook aandacht voor de problemen van je ouders?	Hoe is dat voor jou? Weet jij waar je ouders aan willen werken? Weet jij wat groepsleiding bespreekt met je ouders? Helpt jouw persoonlijk begeleider jouw ouders bij hun problemen?
5. Had je het idee dat aan de het eind van de behandeling de problemen waren opgelost?	Wat was er volgens jou wel en niet opgelost? Hoe merkte je dat? Welk cijfer zou je de problemen geven aan de start van behandeling en aan het eind? (Deze vraag alleen voor jongeren wiens behandeling is afgerond)
6. Welk plaatje past het beste bij de samenwerking tussen de groepsleiding en je ouders	
7. Hoe spreekt de groepsleiding over jouw ouders?	Kan je een voorbeeld geven van wat groepsleiding zei

8. Hoe spreken jouw ouders over de groepsleiding?	Kan je een voorbeeld geven van wat je ouders zeiden
9. Hoe vaak komen jouw ouders op de groep?	Zijn hier van tevoren afspraken over gemaakt? Ben jij hierin betrokken? Weet je van tevoren wanneer en hoe lang ze komen en is er een plan wat jullie gaan doen samen? Wordt dit vooraf besproken met je?
10. Hoe vaak is er een gesprek met de groepsleiding en jouw ouders	Ben jij daarbij? Weet jij wat er dan besproken gaat worden? Word je ingelicht over wat er is besproken. Kan jij zelf dan ook punten inbrengen en wordt dit voorbereid met je?
11. Wat zou de groepsleiding kunnen doen om jou of jouw ouders beter te kunnen helpen?	Zouden er meer gesprekken moeten zijn? Zouden jullie vaker activiteiten moeten doen met elkaar? Zouden de gesprekken op een andere manier moeten worden gevoerd?

Het gesprek wordt ondersteund met 'Een taal erbij' dus met behulp van de poppetjes. Van de beelden die er worden neergezet worden foto's gemaakt. Vraag 6,7, en 8 worden ondersteund met plaatjes.

Bijlage 2. Interview leidraad Focusgroep

Eerst wordt aan groepsleiding de definitie van loyaliteit uitgelegd. Daarna wordt in de focusgroep waarin groepsleiding van 3 verschillende leefgroepen zitting heeft, vragen voorgelegd en wordt uitgenodigd om op elkaar te reageren.

De volgende vragen worden gesteld:

- Waaraan (welke gedrag of welke jongeren) moet je denken als je de definitie van loyaliteit hoort
- Welke gedrag kan mogelijk uit loyaliteit voorkomen, kan gedrag een uiting van loyaliteit zijn en hoe kom je daar achter.
- Hoe maak je dit vervolgens bespreekbaar? Zowel naar jongeren als hun ouders?
- Hoe ga je ermee om als je een jongere negatief hoort praten over ouders?
- Hoe verdraag je het verdriet en gemis van jongeren?
- Wat doe je als een jongere geen contact wil met ouders
- Wat koppelen jullie van oudergesprekken terug naar jongeren?
- Wat vinden jongeren van het feit dat jullie veel contact met hun ouders hebben?
- Merken jullie wel eens dat als je een jongeren helpt om iets bespreekbaar te maken met zijn ouders dat die ouders daar dan niet echt open voor staan?
-
- Terugkoppelen van uitspraken uit interviews met jongeren:
 - jongeren geven zichzelf de schuld van een uithuisplaatsing of noemen in ieder geval allen hun aandeel daarin, herkennen jullie dat?
 - jongeren vinden het lastig iets negatiefs over hun ouders te zeggen, ze vinden dat zij vooral iets te leren hebben
 - jongeren verontschuldigen hun ouders: “ze heeft niet zo veel tijd” of “ze heeft geen auto om op bezoek te komen”, herkennen jullie dit?
 - toen jongeren de vraag kregen: “wat wil je terug horen van de samenwerking/gesprekken tussen de groepsleiding en jouw ouders?”, gaven de meesten aan: “ik vind het fijn dat de groepsleiding veel contact met mijn ouders heeft en ik hoef daar ook niet zoveel over te weten als ze maar in goede handen zijn”.

Bijlage 3. Interview leidraad experts

Annemiek Harder

- Jij hebt daar natuurlijk ook onderzoek naar gedaan van wat daarin werkt en ook in de samenwerking met ouders hoe ben jij dat stukje loyaliteit tegengekomen?
- Hoe deloyaal maken wij eigenlijk soms kinderen in de stappen die ze zetten en die wij goed vinden vanuit onze normen, maar waarbij ze eigenlijk deloyaal worden aan hun context?
- Denk jij dat we dat voldoende herkennen als hulpverleners of dat we het labelen als weerstand?
- Waarom is het begrip loyaliteit is nog weinig meegenomen in onderzoek?
- Er lijkt een soort van rust te komen als er een goede samenwerking is tussen ouders en groepsleiding, kinderen lijken het fijn te vinden als hun ouders in goede handen zijn bij groepsleiding en kunnen dan weer hun kind rol pakken. Hoe zie jij dit?
- Loyaliteit is natuurlijk een moeilijk meetbaar begrip. Geen enkele jongere zegt tegen groepsleiding of ouders: 'ik doe dit niet uit loyaliteit' Heb jij het achteraf terug kijkt naar alle interviews die jij hebt gehouden met jongeren signalen gehoord waarbij je nu denkt dat hoort ook bij loyaliteit?
- Merkte je ook dat ze als het ware hun ouders aan het 'goedpraten' waren?
- Heb jij het idee dat die loyaliteit zich nog anders uit bij jongeren met LVB?
- Zou het stukje autonomie nog lastiger worden als je ook niet vast hebt gezeten? Dus hoe kan je je losmaken als je niet verbonden bent geweest. Heb jij daar verschil in gezien? Dus dat de mate van losmaken afhangt van de mate van hechting?

Peer van der Helm

- Ik kwam in onderzoek naar wat werkt in residentiële zorg het begrip loyaliteit eigenlijk niet zo veel tegen, dus ik was wel benieuwd hoe, wat jouw indruk daarvan is hoe dat mee kan spelen of hoe je tegen kan komen?
- Merk jij dat jongeren soms moeilijk kunnen profiteren van behandeling omdat ze eigenlijk nog op de toestemming van hun ouders zitten te wachten of iets anders van ouders nodig hebben?
- Welke rol speelt de samenwerking met ouders in die behandeluitkomsten?
- Wat wordt er dan verstaan onder die goede samenwerking?
- Wat merken jongeren daarvan als er een goed samenwerking met ouders is?
- Hoe ga je daar mee om, als ouders die rol in de samenwerking niet kunnen hebben?
- Het valt mij op dat er bij jongeren een soort rust ontstaat als zij weten dat de groepsleiding ook oor en oog heeft voor de problemen van hun ouders.
- Heb jij het idee dat groepsleiding dat stukje loyaliteit voldoende herkent?
- Het moeilijke is: ouders blijven soms in gebreke, maar kinderen blijven hun ouders verontschuldigen.

- Hoe denk jij dat we groepsleiding meer oog kunnen laten hebben voor die onlosmakelijke band met ouders en hoe belangrijk die is?
- Hoe zou de samenwerking met ouders er uit moeten zien?
- Kunnen jullie daar de meeste ouders voor motiveren?
- Ik heb natuurlijk diverse onderzoeken, ook internationaal kunnen opsporen waarin wel bewezen is dat hoe meer samenwerking met ouders hoe beter ook het kind kan profiteren, maar wat die werkzame bestanddelen nu zijn in die samenwerking dat wordt nog niet zo uitgespit.
- Heb je ook wel het idee dat de hulpverlening soms een betere ouder wil zijn? En voelen de kinderen dat?

Kees Verduijn

- Ik kwam in onderzoek naar wat werkt in residentiële zorg het begrip loyaliteit eigenlijk niet zo veel tegen; wat is jouw indruk daarvan is hoe dat mee kan spelen of hoe je tegen kan komen. Speelt dit anders binnen de residentiele zorg dan binnen pleegzorg of gezinshuizen?
- Merk jij dat jongeren soms moeilijk kunnen profiteren van behandeling omdat ze eigenlijk nog op de toestemming van hun ouders zitten te wachten of iets anders van ouders nodig hebben?
- Welke rol speelt de samenwerking met ouders in de behandeluitkomsten?
- Wat merken jongeren daarvan als er een goede samenwerking met ouders is?
- Hoe ga je daar mee om, als ouders die rol in de samenwerking niet kunnen hebben?
- Het valt mij op dat er bij jongeren een soort rust ontstaat als zij weten dat de groepsleiding ook oor en oog heeft voor de problemen van hun ouders, herken je dat?
- Heb jij het idee dat groepsleiding dat stukje loyaliteit voldoende herkent?
- Hoe denk jij dat we groepsleiding meer oog kunnen laten hebben voor die onlosmakelijke band met ouders en hoe belangrijk die is?
- Heb je ook wel het idee dat de hulpverlening soms een betere ouder wil zijn? En voelen de kinderen dat?

Bijlage 4 Labelschema interviews jongeren

Definitie	Kernlabel	Sublabel
1 Het ervaren van het verschil in contact met hun ouders voor de uithuisplaatsing en tijdens de uithuisplaatsing	Kwaliteit contact jongeren-ouders	Contact voor uithuisplaatsing Contact tijdens uithuisplaatsing Verskil in problemen voor en na uithuisplaatsing Ouders op de groep
2 Het ervaren van emoties rondom de uithuisplaatsing	Ervaringen jongeren uithuisplaatsing	Onzekerheid en angst jongeren Eenzaamheid en gemis Start op de groep
3. Loyaliteit is terug te zien in het gedrag en uitspraken van jongeren	Verontschuldigen en ontzien van ouders door jongeren	Ontwijkende reactie Oorzaak bij zichzelf leggen Ambivalente uitspraken Verdedigen van ouders Zorgen voor ouders
4. Het contact tussen de groepsleiding en hun ouders is belangrijk voor jongeren	Kwaliteit Contact groepsleiding - ouders	Frequentie en inhoud van contact Afstemming over opvoeding Respectvol spreken
5. Het belang van samenwerking tussen ouders, groepsleiding en de jongere zelf	Invulling samenwerking	Hulp voor hun ouders Terugkoppeling oudergesprekken aan jongeren Formele gesprekken Gezamenlijke doelen

Labelschema interviews jongeren inclusief codering

Kernlabel 1: Kwaliteit contact jongeren-ouders

De ervaringen van jongeren over het contact met ouders voor de uithuisplaatsing en tijdens het uithuisplaatsing en de verwachtingen van jongeren van hun ouders op de groep.

Sublabel	A	B	C	D	E	F	G
Contact voor uithuisplaatsing	32	20	29, 73	26, 101, 110	230,249, 266	99	33-39, 381

Contact tijdens uithuisplaatsing	141-148	226, 228, 308, 319	94,98, 122, 129, 133, 155,369	106, 143, 204	122, 175, 178	24,28, 44-48, 99, 150, 152	103, 241-256
Ervaring problemen voor en na uithuisplaatsing	160, 165, 295-322	219-232	292	103-106, 118, 169-177 326-336	308-318	77-82	56, 60, 213-216, 375-389
Ouders op de groep: informeel	333, 461	287	232	204	360	64, 159	292-301

Kernlabel 2: Ervaringen jongeren uithuisplaatsing

De ervaringen van emoties van jongeren over de uithuisplaatsing.

Sublabel	A	B	C	D	E	F	G
Onzekerheid en angst jongeren	50, 53, 64, 72, 110	42	42	61	25	20,22, 52, 134, 142	75-88, 218-225, 236
Alleen zijn, missen	76, 84	72-79	83, 123, 155, 371	37, 67	148-152, 248		
Start is moeilijk	93-101, 110, 116, 121, 196	45, 55-57, 72-79, 95, 105	77,83, 185	33, 37, 43-49, 61-63, 76	25, 53, 64-80, 87-109	34,36, 104-107	119, 123-130,143-149

Kernlabel 3: Verontschuldigen en ontzien van ouders door jongeren

Loyaliteitsuitingen via gedrag en taal van jongeren

Sublabel	A	B	C	D	E	F	G
Ontwijkende antwoorden	55, 72, 79, 84, 177, 255, 286, 324	33-40, 78, 129-135, 163-168, 240-252, 294	23,61, 170	12-16, 35, 299			63-70 90-92,177-185

Zichzelf de schuld geven	35	20-28	27,38	25, 83, 89	9-13, 255	11	19, 43-47, 196, 375-383
Tegenstrijdigheden	337-343		126, 157, 166, 300, 313/316		30-34 46-49		
Verontschuldigen van ouders	255, 348	33, 287			255-262		68
Opkomen voor ouders, zorgen voor ouders				19-21, 304, 328	116-134, 154-172, 189-209, 220-225, 255-262, 323	42, 120, 122	49-53, 94, 299, 311-319, 352, 366-368

Kernlabel 4: Kwaliteit contact groepsleiding-ouders

De ervaringen van jongeren over het contact tussen hun ouders en de groepsleiding en wat daarin voor hen belangrijk is.

Sublabel	A	B	C	D	E	F	G
Frequentie/inhoud contact	202, 408, 452, 495	181-183, 264, 285	141, 203 341, 347	131, 204	36,38, 62, 174-182, 298-304, 322	62, 66, 123, 150, 152, 159	150-154, 188, 285-290 329, 331
Afstemming	221, 229, 262, 414-421	203-212, 264	251	148-165	184, 210-218	130, 134, 142	260-275
Respectvol spreken	390-400	206	238,242, 265		189-193, 202, 212, 303, 329-350	114-118, 124, 126	278-283

Kernlabel 5: invulling samenwerking

Belangrijke elementen in de samenwerking tussen groepsleiding, hun ouders en jongeren zelf.

Sublabel	A	B	C	D	E	F	G
Hulp voor ouders	217, 275, 283	116-120	144, 226, 280	103, 118, 135, 294	116-134, 145, 240, 251	68-74, 90-97, 111, 157, 194	26-35, 352
Terugkoppeling oudergesprekken aan jongeren	207-217	187-197	206, 208, 347	126, 143, 299		199	166
formele gesprekken	196, 429-445	52, 278-282		76, 281-294	286-296, 353-361		63, 188-194
Gezamenlijke doelen, samen doen	134-139, 286	102, 271-275	149	135, 248-256	113-225	74, 107, 144, 192	26, 326, 350-353

Labelschema focusgroep

Deelvraag 4. Welke kennis heeft groepsleiding over loyaliteit bij jongeren met LVB? Hoe kunnen ze hieraan rechtdoen in de behandeling van jongeren en hun ouders en is dit in lijn met wat de experts hierover zeggen?

Kernlabel 1: Herkennen van loyaliteit van jongeren door groepsleiding

Het onderscheiden van verschillende uitingen van loyaliteit en het bespreekbaar maken hiervan

Sublabel	A	B	C	D	E
Indirecte en gespleten loyaliteit	75, 84, 138, 294, 304, 307, 334, 398, 418, 436	34, 346, 391, 397	54	37, 315, 328, 341	47, 202
Emoties/gemis jongeren	103, 118, 144, 161, 270, 322, 327, 353, 356	98	21, 186, 275	171	46, 209, 211, 358
Inzetten van middelen	336		18, 60, 67	332	211
Herkennen terugkerende patronen	130, 134, 385	29, 98	305	109	

Kernlabel 2: rechtdoen aan loyaliteit van jongeren in de behandeling

Het herkennen van eigen last en die van jongeren en dit bespreekbaar maken

Sublabel	A	B	C	D	E
Erkennen van last	79, 103, 121, 181 270, 284			170	211
Je plek kennen als groepsleider, Valkuilen herkennen	161, 169, 176, 178, 377	168	191	37, 159, 163 173, 176, 179 194, 199	208, 360
Vertalen tussen ouders en Jongeren	122, 126, 150, 183, 244, 246, 377, 380			234, 242, 247 309, 372	
Verdragen verdriet jongeren	146, 277		189, 191	156, 196, 199	206
Hulp bieden aan ouders en Terugkoppelen aan jongeren	150, 225, 408, 424		253, 258 407, 420 425	233, 260	263

Labelschema experts

Deelvraag 4. Welke kennis heeft groepsleiding over loyaliteit bij jongeren met LVB? Hoe kunnen ze hieraan rechtdoen in de behandeling van jongeren en hun ouders en is dit in lijn met wat de experts hierover zeggen?

Kernlabel 1: Hoe kan volgens experts groepsleiding rechtdoen aan loyaliteit van jongeren in de behandeling

Het in kaart brengen wat nodig is voor groepsleiding om recht te kunnen doen aan loyaliteit van jongeren

Sublabel	Expert A	Expert B	Expert C
Kennis hebben over loyaliteit bij jongeren door hulpverleners	20, 29, 45, 81, 117, 134, 147, 169	71, 88, 97, 101	82, 89, 119, 198
Verbinding groepsleiding met ouders	120	85, 122, 193, 228, 304	126, 145, 160
Onderzoek naar wat werkt	27, 95	21, 36, 40, 50, 228	47, 214, 257

In de samenwerking (tussen groepsleiding en ouders)			
Toerusten groepsleiding	64, 70, 117	158, 162, 182, 207, 304, 345	74, 95 101, 186, 220, 237
Systeemgericht kijken	120, 129	59, 197, 203, 252, 269, 272	23, 65

Bijlage 5 Gekozen afbeeldingen die de samenwerking tussen ouders en groepsleiding symboliseren

Deze werd gekozen door D

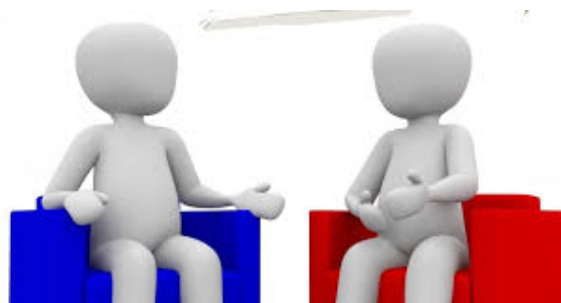
Deze werd gekozen door A en D

Deze werd gekozen door G

Deze werd gekozen door D, E, F en G

Deze werd gekozen door C

Foto's van de hoe jongeren met poppetjes de samenwerking weergeven

